

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กำเนิดของวัฒนธรรม

มนุษย์มีความคิดริเริ่มชวนชวายที่จะให้พ้นความป่าเถื่อน มีความปลอดภัยและมี
ความเป็นอยู่อย่างสุขสบาย เพราะมนุษย์รู้จักคิด รู้จักใช้ และรู้จักพูดเพื่อถ่ายทอดความรู้
และความรู้สึกนึกคิดให้แก่กันและกันได้ สิ่งนั้นคือ ภาษา (เสฐียรโกเศศ 2495 : คำนำ)
ซึ่งมีทั้งภาษาเขียนและภาษาพูด เพราะความต้องการที่จะพ้นจากสภาพความเป็นสัตว์นี้เอง
เนื่องจากมนุษย์มี "ใจ" เป็นตัวการ เมื่อใจคิด ใจรู้สึก และใจเชื่ออย่างใดก็ดำเนินชีวิต
ไปตามพื้นเพกำหนดไว้ให้ของการสะสมผลึกผลที่ตนในสังคมคิดทำขึ้น หรือสร้างขึ้นมาคือการ
จรรยา และสืบทอดกันมาหรือจรรยาไว้จากสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น แล้วถ่ายทอดวิชาความรู้
เหล่านี้สืบทอดกันมาโดยลำดับ ซึ่งเรียกว่า "วัฒนธรรม"

วัฒนธรรมเป็นผลงานของมนุษย์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า มนุษย์เป็นผู้สร้างสรรค์
วัฒนธรรม (เกษม อุทยานิน 2506 : 97-98) ซึ่งมนุษย์จะมีลักษณะพิเศษ ดังนี้

1. มนุษย์มีสมองอันทรงคุณภาพ กล่าวได้ว่ามนุษย์มีสมองอันทรงคุณภาพพิเศษกว่า
สัตว์อื่น กล่าวคือ

1.1 สักส่วนน้ำหนักของสมองก่อนน้ำหนักตัวมีค่าสูงสุด คือเท่ากับ 1 ส่วน 50

1.2 ระคัมความย่น (fissures) มากที่สุด

1.3 เซลล์ประสาท (neuron) มีจำนวนมากที่สุด (10-15 ล้าน)

ด้วยสมองอันทรงคุณภาพนี้เอง ทำให้มนุษย์มีความสามารถพิเศษบางประการกล่าว

คือ

1.1.1 ความสามารถในการเรียนรู้ ธรรมชาติโคเอื้อเพื่อมนุษย์ช่วย
การให้สมองอันทรงคุณภาพแก่มนุษย์ ทำให้มนุษย์มีความสามารถในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้
ดีกว่าสัตว์อื่นทั้งหมด การเรียนรู้นี้เองช่วยให้มนุษย์สามารถสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรูป

ธรรมและนามธรรม ซึ่งเรียกรวม ๆ ว่า "วิณธรรม"

1.1.2 ความสามารถในการเชื่อมกาลเวลา ปัญญา อันเกิดจากสมองอันทรงคุณภาพ ช่วยให้มีมนุษย์จำและระลึกถึงเหตุการณ์ที่ได้ปฏิบัติขึ้นในอดีตทำให้เกิดความเกี่ยวเนื่องกันระหว่างอดีตกับปัจจุบัน รวมทั้งการคาดคะเนในสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ความสามารถในการเชื่อมกาลเวลา ของมนุษย์นี้เองเป็นที่มาของประวัติศาสตร์ของมนุษย์

2. การปราศจากสัญชาตญาณของมนุษย์ ในปัจจุบันนี้มีความเชื่อทางวิชาการ จิตวิทยาสังคม ว่ามนุษย์ไม่มีสัญชาตญาณ (instinct) คำรายงานเล่มกล่าวถึงการปราศจากสัญชาตญาณของมนุษย์ บางคำรายงานว่ามนุษย์มีสัญชาตญาณขั้นต้นเพียงสองสามประการ ซึ่งบางทีก็ไม่เรียกว่า สัญชาตญาณแต่เรียกว่าแรงขับ ฉะนั้น ในการที่มนุษย์จำต้องแสวงหาสิ่งต่าง ๆ มาเพื่อขจัดความต้องการทางกายภาพ ความต้องการทางสังคม และความต้องการทางจิตของมนุษย์นั้น มนุษย์ไม่สามารถพึ่งสัญชาตญาณในการแสวงหาสิ่งที่จะมาตอบสนองได้ เหมือนกับสัตว์อื่น ๆ มนุษย์จำต้องได้รับการอบรมให้เรียนรู้ระเบียบของสังคม ซึ่งคนรุ่นก่อนเป็นผู้ทำหน้าที่อบรมและถ่ายทอดระเบียบหรือวิธีการต่าง ๆ ให้แก่คนรุ่นหลังสืบต่อกันเรื่อยมา ฉะนั้นจึงมีคำกล่าวกันว่า "วิณธรรม" เป็น "มรดกของสังคม"

ซึ่งสรุปได้ว่า ปัจจัยในการสร้างวิณธรรมมี 3 ประการ ได้แก่ ความรู้จักคิด ความรู้จักใช้ และความรู้จักทุก ของมนุษย์นั่นเอง (สุนทรพิพิธ 2512 : 22)

ก. มนุษย์รู้จักคิดเป็นพิเศษกว่าสัตว์อื่น สามารถใช้ปัญญาคิดค้น รู้จักเหตุ และรู้จักผลจนสามารถคิดสร้างสิ่งต่าง ๆ ขึ้นได้

ข. มนุษย์รู้จักใช้สิ่งของแทนมือ เช่น สิ่งอื่นเป็นเครื่องมือต่าง ๆ ทั้งที่เป็นเองตามธรรมชาติ และที่ประดิษฐ์ขึ้น

ค. มนุษย์รู้จักพูดเพื่อถ่ายทอดความรู้ และความรู้ส่วนนี้ให้แก่กันและกันได้ สิ่งนั้นก็คือภาษา ซึ่งมีทั้งภาษาเขียนและภาษาพูด

วัฒนธรรมในภาษาไทย เป็นคำสมาส 2 คำ ได้แก่ "วัฒน" มาจากภาษาบาลี มีความหมายทั่วไปว่า เจริญงอกงาม รุ่งเรือง ส่วนคำว่า "กรรม" มาจากภาษาสันสกฤต มีความหมายว่า กฎ ระเบียบ หรือการปฏิบัติ เมื่อนำคำ 2 คำมาสมาสกันเป็น วัฒนธรรม อาจหมายถึง ความเจริญงอกงามที่มนุษย์ทำให้เกิดขึ้นและกระทำสืบกันมา เป็นมรดกตกทอด ไปสู่อนุชนรุ่นหลัง (พระยาอนุมานราชธน, 2516 : 87)

ฉะนั้นคำว่า "วัฒนธรรม" ซึ่งแปลตามพจนานุกรมว่าสภาพอันเป็นความเจริญงอกงาม วัฒนธรรมคือพฤติกรรมวาจา ท่าที และกิจกรรม และรวมทั้งสิ่งที่ผลิตขึ้นจากกิจกรรม ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นการแสดงออกของใจ วัฒนธรรมจะประจักษ์แก่เราใค้ที่ตัวคน และสิ่งที่คนสร้างขึ้น เท่านั้น (เสาวณีย์ จิตต์หมวก 2525 : 16) ส่วนในภาษาอังกฤษได้แบ่งแยกตามความหมายของทางวัฒนธรรมออกได้ (สุนทรพิพิธ 2516 : 12) ดังนี้

Culture	=	วัฒนธรรม
Social Culture	=	วัฒนธรรมแห่งสังคม
Individual Culture	=	วัฒนธรรมแห่งบุคคล
Physical Culture	=	วัฒนธรรมกายภาพ
Intellectual Culture	=	วัฒนธรรมแห่งปัญญา
Spiritual Culture	=	วัฒนธรรมแห่งจิตใจ
Agri Culture	=	วัฒนธรรมการเกษตร
Value Culture	=	วัฒนธรรมทางคุณค่า

ส่วนพจนานุกรม Webster (1964 : 444) ได้อธิบายความหมายของ วัฒนธรรมไว้ ซึ่งสรุปได้ 8 ประการ คือ

1. การกระทำหรือขบวนการแห่งการกระเทวียม
2. การยกสถานะการปรับปรุงให้ดีขึ้น หรือการพัฒนา
3. ความเจริญเคิบโต
4. มีอำนาจที่ถูกต้อง
5. การกลั่นกรองหรือการพัฒนาโดยอาศัยการศึกษาและความชำนาญ
6. การฝึกฝน และกลั่นกรองจิตใจ อารมณ์ กิริยา วาจา รสนิยม

7. ผลของการฝึกฝน และกลั่นกรองพฤติกรรม
8. แนวความคิดเป็น นิสัย ทักษะ ศิลปะ เครื่องมือ สถาบันของ
ประชาชนกลุ่มหนึ่งในสมัยใดสมัยหนึ่ง

ส่วน Encyclopedia of Social Science (1937 : 621)

กล่าวถึงคำว่า Culture โดยให้ความหมายว่า วัฒนธรรม โดยปกติเป็นคำที่ใช้
เรียกกับวิชามนุษยวิทยาสสมัยปัจจุบัน (Modern Anthropology) กับในวิชาสังคมศาสตร์
(Social Sciences) เป็นคำที่เล็งถึงมรดกสังคม (Social Heritage) และ
ในหนังสือ The Shorter Oxford Dictionary (1941 : 106) ให้ประวัติของ
คำว่าวัฒนธรรมไว้ว่า Culture มาจากคำฝรั่งเศสซึ่งคัดแปลงมาจากคำลาตินในปี
ค.ศ. 1510 มีที่ไ้แปลว่า "ความดีขึ้นหรือประณีตขึ้นกว่าเดิม โดยการศึกษาและการฝึกหัด"
(Improvement or Refinement by Education and Training) ในเวลาต่อมา ปี
ค.ศ. 1805 มีที่ไ้แปลว่า "การฝึก หรือการทำให้ประณีตขึ้น ซึ่งจิตใจ รสนิยมและจริยธรรมาศัย
สภาพแห่งการที่ไ้รับการอบรมหรือทำให้ประณีตขึ้น"

อย่างไรก็ดี "วัฒนธรรม" ในความหมายทางสังคมวิทยามีความหมายกว้างขวาง
กว่าความหมายที่ไ้กันอยู่ในการพูดหรือการเขียนโดยทั่ว ๆ ไป กล่าวคือ สังคมวิทยาถือว่า
"วัฒนธรรม" เป็นศัพท์ทางวิชาการ ซึ่งในทรรศนะของสังคมวิทยา หมายถึงวิถีการดำเนิน
ชีวิต กระบวนการแห่งพฤติกรรม และบรรดาผลงานทั้งหมดที่มนุษย์ไ้สร้างสรรค์ขึ้น ตลอดจนความ
คิด ความเชื่อและความรู้ เป็นต้น

พระยาอนุมานราชธนไ้อธิบายว่า "วัฒนธรรม คือสิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงปรับปรุง
หรือผลิตขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามในวิถีชีวิตมนุษย์ในส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันไ้เปลี่ยนกันไ้
เอาอย่างกันไ้ วัฒนธรรมคือสิ่งอันเป็นผลผลิตของส่วนรวมที่มนุษย์ไ้เรียนรู้มาจากคนแต่ก่อน
สืบต่อเป็นประเพณีกันมา วัฒนธรรมคือการคิดเห็น ความรู้สึก ความประพฤติและกิริยาอาการ
หรือการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ในส่วนรวม ลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกันและสำแดงออกมาให้
ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อถือ ระเบียบ ประเพณี เป็นต้น วัฒนธรรมคือมรดกแห่ง
สังคมซึ่งสังคมรับและรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม

ส่วนพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2485 ได้บัญญัติไว้เป็นส่วนรวม โดยหมายเอาแต่ผลเป็นสำคัญ ดังนี้ "วัฒนธรรม" หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญของงาน ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีงามของประชาชน (มาตรา 3)

จากความหมายแห่งคำว่า "วัฒนธรรม" ในพระราชบัญญัติที่กล่าวนี้ จะเห็นได้ทันทีว่า เรามีบัญญัติคำว่า วัฒนธรรม เพื่อให้มีความหมายในการพูด หรือเขียนอย่างเดียวกันแก่ผู้ให้คำ ๆ นี้มีความหมายในการยกระดับของคนในชาติให้สูงขึ้นด้วย เพราะเมื่อพิจารณาคามหลักวิชา มนุษยวิทยา และสังคมวิทยา การกระทำหรือความเคลื่อนไหวของมนุษย์ทุกอย่างนับว่าเป็นวัฒนธรรมทั้งสิ้น ไม่ว่าจะดีหรือเลว ถูกหรือผิดอย่างไร เพราะวิชาดังกล่าวมุ่งศึกษาสภาพการตามความเป็นจริงของมนุษย์ตามที่ปรากฏทั้งแต่อดีต มาจนถึงปัจจุบันแล้วบันทึกไว้ในฐานะเป็นมรดกทางสังคมประจำคนสมัยนั้น ๆ หรือเป็นข้อเท็จจริงทางสังคม ดังนั้นคำจำกัดความหรือความหมายแห่งคำว่า "วัฒนธรรม" ตามพระราชบัญญัตินี้จึงแสดงความมุ่งหมายโดยเฉพาะว่า เราจะไม่เพียงรับมรดกทางสังคมจากบรรพบุรุษเราเท่านั้น แต่เราจะรักษาของเดิมที่คงอยู่ แกไขของเดิมที่ควรแก้หรือดัดแปลง รวมทั้งยกมาตรฐานความคิดขึ้นใหม่และส่งเสริมให้เป็นลักษณะที่ดีประจำชาติสืบไปจนถึงอนุชน

นอกจากนี้ มีผู้ให้ความหมายไว้อีกหลายอย่าง อาทิเช่น

พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 ให้ความหมายไว้ดังนี้ "...วัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญของงาน ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีงามของประชาชน (ม.ป.ป. : 19)

หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช (2514 : 1) ได้ให้ความหมายว่า "...วัฒนธรรม หมายถึง การปลูกฝังสิ่งต่าง ๆ ลงไปแล้วได้มีการถ่ายทอดสิ่งที่ปลูกฝังไว้นั้น ระหว่างสังคมชุดหนึ่งกับสังคมชุดอื่น ๆ ไป

สมภพ ภิรมย์ (2526 : 76) ได้ให้ความหมายวัฒนธรรมว่า

วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของชุมชนหมู่หนึ่งประพฤติปฏิบัติร่วมกัน ในชั่วระยะเวลาหนึ่ง ณ สถานที่หนึ่งขึ้นอยู่กับ กาลเทศะ เพื่อความเจริญของชุมชนนั้น และเลือกสรรค่านุรักษ์สืบต่อกันจนเป็นจารีตประเพณี แล้ววัฒนธรรมเปลี่ยน

แปลงโค้ เจริญขึ้นเสื่อมลงโค้ ผสมผสานกับวัฒนธรรมของชุมชนอื่นโค้ แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือ วัฒนธรรมยอมเป็นไปโดยอัตโนมัติ วิสัยไม่มีการบังคับหรือเ็นใจให้ทำ

ประสาท หลัคติลา (2514 : 104) โค้ให้ความหมายว่า "...วัฒนธรรม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์นำมาใช้ในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและเพื่อปรับปรุงวิถีชีวิตของคน..."

ผจงจิกค์ อธิคมันนทะ (2525 : 4) โค้ให้ความหมายว่า

วัฒนธรรม โค้แก่อ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นทั้งหมด เป็นแบบแผนของพฤติกรรมที่ เกิดจากการเรียนรู้ ความรู้ ความเชื่อ ค่านิยม ทักษะปฏิบัติ วิถีชีวิต รวมทั้ง ผลผลิตของพฤติกรรมดังกล่าวช่วย สมูาธิกในสังคมมีส่วนเป็นเจ้าของ และ มีการถ่ายทอดไปยังชนรุ่นหลัง นอกจากนี้ วัฒนธรรมจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

สุพัทรา สุภาพ (2518 : 119) โค้ให้ความหมายว่า

วัฒนธรรม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม ของสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือสังคมใดสังคมหนึ่ง มนุษย์โค้คิดสร้างระเบียบ กฎเกณฑ์ วิธีในการปฏิบัติ การจักระเบียบ ตลอดจนความเชื่อ ความนิยม ความรู้และเทคโนโลยีต่าง ๆ ในการควบคุมและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ

สาโรช บัวศรี (2525 : อักสำเนา) โค้ให้ความหมายว่า "...ความที่ ความงาม และความจริงในชีวิตมนุษย์ ซึ่งปรากฏในรูปแบบต่าง ๆ และโค้ตกทอดมา ถึงเราในปัจจุบัน หรือเราโค้ปรับปรุงและสร้างสรรค์ขึ้นในสมัยของเราเอง"

พิทยา สายหู (2525 : อักสำเนา) โค้ให้ความหมายของวัฒนธรรมเป็น 2 ลักษณะ คือ

ก. ในหมู่ชาวต่างประเทศที่เป็นสามัญชนคนธรรมดา เมื่อใช้คำว่า "Culture" มักหมายถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นแบบอย่างมารยาทความประพฤติและรสนิยมของชนชั้นสูง หรือผู้มี การศึกษาสูง มีความซึ้งในศิลปะวรรณคดี ฯลฯ

ข. ในหมู่ชาวต่างประเทศสมัยใหม่ ที่เป็นนักวิชาการ โดยเฉพาะในแขนง วิชาทางสังคมศาสตร์ เมื่อใช้คำว่า "Culture" ก็มักใช้ตามความหมายที่กำหนดไว้ ในวิชามนุษยวิทยา (Anthropology) เป็นปฐม และสังคมวิทยา และวิชาอื่น ๆ

ในสังคมศาสตร์ รับผิดชอบกันมาจนเป็นสากลทั่วไปในหมู่มนุษย์เรียน ตามนัยนี้ คำว่า Culture หมายถึง แบบอย่างการดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งสมาชิกเรียนรู้ถ่ายทอดกันไปด้วยการสั่งสอน อบรม ทั้งทางตรงและทางอ้อม

จากความหมายของวัฒนธรรมที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ พอจะสรุปว่า วัฒนธรรม คือ แบบแผนชีวิตความเป็นอยู่ของชนกลุ่มหนึ่ง ในขณะใดขณะหนึ่งเท่านั้น ไม่ว่าในทัศนะของผู้อื่น จะเห็นเป็นความจริง ออง กง หรือความเลื่อมถอย ไม่ว่าแบบอย่างนั้นจะยืนยันคงมาช้านาน หรือเพิ่งเกิดมีขึ้น ใดๆ ก็ตาม ถ้าทราบใจคนที่อยู่ร่วมกันในกลุ่มนั้น เห็นชอบที่จะเป็นอยู่กันด้วยชีวิตแบบนั้นแล้ว เราก็นุโลมหรือเรียกได้ว่า เป็นวัฒนธรรมของคนกลุ่มนั้น ๆ ได้

จากความหมายของวัฒนธรรมที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมมีความหมายครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม ซึ่งมนุษย์ได้สร้างขึ้นเป็นระเบียบกฎเกณฑ์ ความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ ความรู้และเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อความจริง ออง กง ในวิถีชีวิตของส่วนรวม และเป็นมรดกทางสังคม

ลักษณะของวัฒนธรรม

เมื่อทราบความหมายของวัฒนธรรมแล้วก็ควรที่จะทราบลักษณะของวัฒนธรรมเนื่องจากวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ได้มาจากการเรียนรู้ เป็นมรดกทางสังคม และเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

สุพิศรา สุภาพ (2527 : 41-42) กล่าวถึงลักษณะของวัฒนธรรมไว้ว่า

1. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ได้มาโดยการเรียนรู้ เนื่องจากมนุษย์ต่างจากสัตว์ในแง่ที่อาศัยสัญชาตญาณการกระทำต่าง ๆ ใต้น้อยมากหรือไม่ได้เลย การเรียนรู้ก็ต้องเรียนรู้จากมนุษย์ด้วยกัน โดยเฉพาะจากกลุ่มที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ ดังนั้น วัฒนธรรมจึงเป็นการถ่ายทอดโดยการเรียนรู้ ไม่ใช่ถ่ายทอดทางชีวภาพหรือกรรมพันธุ์ และการเรียนรู้ทำให้เกิดปฏิกิริยาโต้ตอบสัมพันธ์กัน

2. วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม บุคคลใดเกิดในสังคมใดก็เรียนรู้วัฒนธรรมในสังคมนั้น เพราะวัฒนธรรมเป็นของมีอยู่แล้วในสังคม เพียงแต่ถ่ายทอดกันต่อไปเท่านั้น และ

บุคคลรุ่นต่อ ๆ มากับปรับปรุงคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ เพื่อสร้างความเจริญให้แก่วัฒนธรรมและสังคมมนุษย์ให้อยู่ในระดับสูงขึ้น การที่วัฒนธรรมถ่ายทอดกันได้ เพราะมีภาษาเป็นสื่อกลาง ในการถ่ายทอดภาษาจึงเป็นลักษณะอย่างหนึ่งที่ใช้กันในทุกวัฒนธรรม ถ้าปราศจากภาษาวัฒนธรรมก็ จะไม่มีการสะสมเพิ่มพูน ภาษาจึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของวัฒนธรรม

3. วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตหรือแบบการดำรงชีวิต วัฒนธรรมไม่จำเป็นต้องเหมือนกันทุกชาติ ทุกยุค ทุกสมัย แต่จะมีวิถีชีวิตเป็นลักษณะของตนเป็นวัฒนธรรมเฉพาะอย่าง ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน

4. วัฒนธรรมเป็นสิ่ง ไม่คงที่ เพราะมนุษย์มีการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ปรับปรุงของเดิมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

และอาพันธ์ อภาภิรม (2525 : 91-92) กล่าวถึงลักษณะของวัฒนธรรม ไว้ดังนี้

1. แนวทางแห่งพฤติกรรมอันเกิดจากการเรียนรู้ อธิบายได้ว่า "วัฒนธรรม" นั้น มีลักษณะเป็นแนวทางแห่งพฤติกรรมที่มีการเรียนรู้กัน ได้มิใช่เกิดขึ้นเอง โดยปราศจากการเรียนรู้มาก่อน และลักษณะอันนี้เองที่ทำให้มนุษย์แตกต่าง ไปจากสัตว์ กล่าวคือ พฤติกรรมส่วนใหญ่ของสัตว์ปราศจากการเรียนรู้มาก่อน หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า พฤติกรรมส่วนใหญ่ของสัตว์เกิดขึ้นจากการเร้าของสัญชาตเวก (Instinct) ส่วนมนุษย์นั้นมีสมองอันทรงคุณภาพจึงสามารถรู้จักคิด ถ่ายทอด และเรียนรู้ ขบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นจากการที่บุคคลมีการติดต่อกับบุคคลอื่นในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม เพราะฉะนั้นการเรียนรู้จึงเป็นลักษณะที่สำคัญยิ่งของวัฒนธรรม

2. มรดกแห่งสังคม วัฒนธรรมเป็นผลของการถ่ายทอดและการเรียนรู้ซึ่งได้กล่าวแล้วข้างต้น และเครื่องมือที่ใช้ในขบวนการดังกล่าวก็คือ การสื่อสารโดยใช้สัญลักษณ์ ได้แก่ การที่มนุษย์มีภาษาใช้ที่แน่นอน ซึ่งมีส่วนช่วยให้การถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นก่อนมายังคนรุ่นหลัง ๆ คำเนินสืบต่อเนื่องกันมามิขาดสาย เพราะฉะนั้นวัฒนธรรมจึงมีลักษณะเป็น "มรดกแห่งสังคม"

3. วัฒนธรรมมีลักษณะเป็น superorganic ได้มีการแบ่งปรากฏการณ์ธรรมชาติออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

3.1 อนินทรีย์ (inorganic) ซึ่งค้นคว้าได้จากวิทยาการใน ส่วนที่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ทางกายภาพ อันได้แก่ ความรู้ควยแร่ธาตุ เช่น อนินทรีย์เคมี

3.2 อินทรีย์ (organic) ซึ่งค้นคว้าได้จากวิทยาการในส่วนที่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ทางชีวภาพ

3.3 Superorganic ซึ่งค้นคว้าได้จากวิทยาการในส่วนที่เกี่ยวกับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และ " Superorganic " เป็นศัพท์ที่ Herbert Spencer นำมาใช้

ที่ว่า "วัฒนธรรม" มีลักษณะเป็น "superorganic" นั้น เป็นการอธิบายว่าวัฒนธรรมไม่ใช่ทั้ง "อนินทรีย์" และ "อินทรีย์" เพราะ "superorganic" หมายถึง สิ่งที่เป็นปรากฏการณ์อย่างเดียวกันได้ในแง่ของกายภาพหรือชีวภาพนั้น อาจเป็นปรากฏการณ์ที่แตกต่างกันได้ในแง่ของวัฒนธรรม กล่าวคือ ของสิ่งหนึ่งอาจมีความหมายหรือเอามาใช้ต่างกันออกไปในแต่ละสังคม ทั้ง ๆ ที่ก็คือสิ่งเดียวกันนั่นเอง ขอยกตัวอย่างเช่น "ดิน" เป็นอวัยวะส่วนหนึ่งของทุกคน ชาวธิเบตนำมาใช้ในการแสดงออกซึ่งความเคารพนับถือด้วยการ "แลมดิน" ออกมา ส่วนชาวไทยกลับถือว่าไม่สุภาพ เป็นต้น

4. วิธีชีวิตของมนุษย์ ลักษณะประการสุดท้ายของ "วัฒนธรรม" ก็คือเป็น "วิถีชีวิต" หรือแผนการดำเนินชีวิตของมนุษย์

Kluckhohn และ Kelly ได้ให้คำนิยามไว้ว่า "วัฒนธรรมเป็นระบบการดำเนินชีวิตที่จกจำสืบทอดเนื่องกันมา มีการแสดงออกที่เห็นได้โดยแจ่มชัดและโดยปริยาย ทั้งสมาชิกทุกคนหรือทุกสมาชิกที่ทั้งขึ้นพิเศษเป็นกลุ่มใดมีส่วนร่วมในการแสดงออกนั้น ๆ ด้วย

จากคำอธิบายข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของวัฒนธรรมของแต่ละสังคมของแต่ละกลุ่ม อันเป็นการแสดงออกซึ่ง "วิถีชีวิต" ของมนุษย์ ทำให้เกิดมีวัฒนธรรมของชาวไทย วัฒนธรรมของชาวจีน วัฒนธรรมของชาวญี่ปุ่น เป็นต้น

วัฒนธรรมย่อย

ในสังคมใหญ่ซึ่งมีการปฏิบัติวัฒนธรรมอยู่นั้น มักมีกระสวนแห่งพฤติกรรมของบุคคล

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กลุ่มย่อย ซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมใหญ่ปรากฏอยู่เสมอ อธิบายได้ว่าบุคคลกลุ่มย่อยปฏิบัติวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมใหญ่ และในขณะที่เดียวกันก็ค้องปฏิบัติวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มของคนอีกควย และวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มนี้เองสังคมวิทยาเรียกว่า "วัฒนธรรมย่อย" (subcultures) ซึ่งอาจแยกอธิบายได้ดังต่อไปนี้

1. วัฒนธรรมย่อยทางเชื้อชาติ หมายความว่าสังคมใหญ่ประกอบด้วยกลุ่มบุคคลหลายเชื้อชาติ เช่น สังคมไทยซึ่งประกอบด้วยบุคคลหลายเชื้อชาติ ไค้แก่ จีน อินเดีย มุสลิม มอญ และชวามลาญ เป็นต้น กลุ่มบุคคลทางเชื้อชาติที่อาศัยอยู่ในสังคมไทยปฏิบัติวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง กล่าวคือมีประเพณีหรือธรรมเนียมปฏิบัติที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมของส่วนรวม

2. วัฒนธรรมย่อยตามเกณฑ์อายุ บุคคลในวัยต่าง ๆ มักนิยมปฏิบัติวัฒนธรรมตามกลุ่มบุคคลที่มีเกณฑ์อายุรุ่นราวคราวเดียวกัน เพราะฉะนั้นวิถีแห่งการดำรงชีวิตของบุคคลตามเกณฑ์อายุที่แตกต่างกันย่อมแตกต่างกันไป เช่น บุคคลวัยรุ่นนิยมปฏิบัติตนในสังคมแบบหนึ่ง เช่น การไว้ทรงผม แบบกางเกง สีสันของเสื้อผ้า ส่วนวงการพูด อย่างที่เรียกว่า "วัฒนธรรมวัยรุ่น" ส่วนคนแก่ก็ไปวัดหรือแสวงหางานอดิเรกทำ เช่น เล่นกลว้ยไม้ สะสมต้นบอน ตะโกกัก เป็นต้น

3. วัฒนธรรมย่อยตามท้องถิ่น ท้องถิ่นต่าง ๆ ย่อมมีการปฏิบัติวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ของประเทศไทย ต่างก็มีการปฏิบัติวัฒนธรรมอันเป็นที่นิยมในท้องถิ่นของตน เช่น ภาษาพูด การละเล่น และประเพณี เป็นต้น

4. วัฒนธรรมย่อยเชิงอาชีพ บุคคลที่ประกอบอาชีพต่าง ๆ ย่อมมีธรรมเนียมปฏิบัติซึ่งเป็นที่นิยมกันในหมู่ผู้ประกอบอาชีพเดียวกัน เช่น นักร้อง นักแสดงภาพยนตร์ นักหนังสือพิมพ์ นักดนตรี และหมอนวด ต่างก็มีวิถีชีวิตความแบบฉบับอันเป็นที่ยอมรับกันในหมู่พวกของตน

องค์ประกอบของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นผลจากการที่มนุษย์ได้เข้าควบคุมธรรมชาติและพฤติกรรมของมนุษย์

ทำให้เกิดการจัดระเบียบทางสังคม ระบบความเชื่อ ศิลปกรรม ค่านิยม และวิทยาการต่างๆ ฉะนั้น จึงอาจแยกอธิบายถึงองค์ประกอบของวัฒนธรรมได้ดังนี้ อานนท์ (2525 : 95)

1. องค์คติ (concepts) ได้แก่ ความเชื่อ ความคิด ความเข้าใจ และอุดมการณ์ต่าง ๆ เช่น ความเชื่อในเรื่องพระเจ้าองค์เดียว ความคิดในเรื่องระบบเศรษฐกิจ ความเข้าใจในเรื่องราชของมนุษย์และอุดมการณ์ คือแผนการตามความคิดเห็นของตน

2. องค์พิธีการ (Usages) ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณีซึ่งแสดงออกในรูปพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น ประเพณีการโกนผมไฟ พิธีการสมรส พิธีการตั้งศพ พิธีการนั่งโต๊ะรับประทานอาหาร และประเพณีการแก้กาย

3. องค์การ (Organization) ได้แก่ องค์การ สถาบัน สมาคมหรือสโมสร ซึ่งได้ตั้งขึ้นอย่างมีระเบียบและระบบ กล่าวคือมีกฎเกณฑ์หรือระเบียบข้อบังคับ มีวิธีการดำเนินงานอย่างมีระบบและมีวัตถุประสงค์ที่แน่นอน องค์การที่เล็กที่สุดคือครอบครัว และองค์การที่ใหญ่ที่สุดคือองค์การสหประชาชาติ

4. องค์วัตถุ (Instrumental and Symbolic Objects) องค์วัตถุที่มีรูปร่างสามารถจับต้องได้ เรียกว่าวัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ เครื่องมือเครื่องใช้ในระบบการเกษตรกรรม ระบบการอุตสาหกรรม และเครื่องมือเครื่องใช้ในทางวัฒนธรรม เช่น คนโทน้ำ จาน ถ้วย และมีค เป็นต้น ตลอดจนผลิตภัณฑ์ของมนุษย์ในทางศิลปกรรม เช่น ภาพเขียน รูปปั้น ส่วนองค์วัตถุที่ไม่มีรูปร่าง แต่เป็นเครื่องหมายแสดงถึงสัญลักษณ์ (Symbol) ได้แก่ ภาษา และตัวเลข เป็นต้น

ส่วน สมภพ ภิญโญ (2525 : 12) ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น บ้านเรือน เครื่องใช้ และเครื่องนุ่งห่ม
2. วัฒนธรรมทางจิตใจ ได้แก่ ศาสนา จรรยา ศิลปะ แต่สิ่งเหล่านี้อยู่ตามลำพังมองไม่เห็น เพราะมันอยู่ในความรู้สึก ถ้าจะปรากฏก็ต้องปรากฏออกมาทางวัตถุเหมือนกัน

ส่วน Biesang (1978 : 168) ได้สรุปถึงองค์ประกอบทางวัฒนธรรมว่าสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ

1. ส่วนที่มองเห็นได้ (Overt Culture) อันได้แก่ การกระทำและสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นสิ่งที่ไม่มีความหมายในตัวของมันเอง แต่จะเข้าใจได้จากสภาพแวดล้อมทางสังคมในระยะเวลาใดหรือสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง

2. ส่วนที่ไม่สามารถมองเห็นได้ (Covert Culture) ซึ่งได้แก่ แนวความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติ วัฒนธรรมส่วนนี้เป็นตัวกำหนดรูปแบบและรูปร่างของวัฒนธรรมทั้งหมด

ส่วน Hocbel (1956 : 175) ผู้ซึ่งได้ให้นิยามวัฒนธรรมว่า เป็นพฤติกรรมทั้งหมดที่เกิดจากการเรียนรู้ ใจจำแนกวัฒนธรรมออกเป็น

1. พฤติกรรมที่สังเกตได้ (Overt Behavior) ซึ่งเป็นการกระทำที่ปรากฏออกมาให้เห็น เป็นการเคลื่อนไหวที่เกิดจากการกระทำของกล้ามเนื้อที่สามารถจะมองเห็นได้โดยตรง

2. พฤติกรรมที่ไม่สามารถจะสังเกตได้ (Covert Behavior) เป็นกิจกรรมภายใน เช่น การคิด กิจกรรมของคอมพิวเตอร์ในพฤติกรรมส่วนนี้จะควบคุมการรับรู้ (Perception) เพราะเป็นส่วนที่ทำให้เกิดทัศนคติความเชื่อ

ฉะนั้นจากองค์ประกอบของวัฒนธรรมที่กล่าวมานี้ มีข้อน่าสังเกตว่า องค์ประกอบทางวัฒนธรรมนั้นจะมีลักษณะคล้าย ๆ กันหรือเหมือนกัน โดยสรุปได้ว่า องค์ประกอบทางวัฒนธรรมมี 2 รูปแบบ คือ

1. ชนิดไม่มีรูปแบบ และเนื้อหาที่แน่นอนและชัดเจน เรียกว่า "นามธรรม"
2. ชนิดที่มีรูปแบบและมีเนื้อหาที่แน่นอนชัดเจน เรียกว่า "รูปธรรม"

จากองค์ประกอบทั้ง 2 รูปแบบนี้ เป็นเครื่องส่งเสริมให้มนุษย์มีความสุขสบายใจ ถ้าขาดเสียอย่างใดอย่างหนึ่งก็ไม่สมบูรณ์ และองค์ประกอบทั้งสองส่วนก็เป็นตัวกำหนดวัฒนธรรมต่าง ๆ ขึ้น และจะต้องมีความสมดุลกันจึงจะทำให้วัฒนธรรมเจริญไปทั่วทุกที่ ถ้าไม่สมดุลกันก็จะเจริญไปไม่ได้

ประเภทของวัฒนธรรม

สังคมวิทยาได้จำแนกวัฒนธรรมออกเป็น 2 สาขา ได้แก่ (อาานนท์ 2525 : 94)

1. วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับวัตถุ ได้แก่ วัตถุอันเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นของมนุษย์ เช่น ถ้วย จาน ชาม ช้อน ส้อม ที่กรรมาชามชอง และถนนหนทาง ตลอดจนผลงานในทางศิลปกรรมของมนุษย์ เช่น ภาพวาด รูปปั้น เป็นต้น

2. วัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุ ได้แก่ แบบแผนแห่งพฤติกรรม ความคิด ความเชื่อ ภาษา ศิลปกรรม ปรัชญา และกฎหมาย

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน (2518 : 9) ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 4 ประเภทด้วยกัน

คือ

1. คติธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมทางศาสนา ศิลปกรรม ซึ่งเป็นเรื่องของหลักในการดำเนินชีวิต

2. เนติธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมทางกฎหมาย หรือขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีความสำคัญเสมอกฎหมาย

3. วัตถุธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมทางวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น

4. สหธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมทางสังคม เช่น การติดต่อกับกลุ่มคน มารยาทในการเข้าสังคม เป็นต้น

ส่วน Kroches (1968 : 642) ได้ประมวลวัฒนธรรมทั้งหมด ซึ่งมนุษย์ต้องการและจำเป็นต่องานนั้น ออกเป็น 5 หมวด คือ

1. หมวดร่างกายและชีวิต ได้แก่ การรู้จักการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ รู้จักถนอมอาหารโดยวิธีการต่าง ๆ รู้จักเอาสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติมาใช้ มาประดิษฐ์ทำเป็นเครื่องมือช่าง สร้างบ้านเรือน ทำเครื่องใช้เครื่องมือ ตลอดจนยวดยานพาหนะ ถนนหนทาง เพื่อความสะดวกสบายแก่ชีวิตและร่างกาย

2. หมวดสังคม วัฒนธรรมเกิดขึ้นแก่สังคมด้วยความรู้สองประการ คือ

2.1 เทคโนโลยี เป็นความรู้เกี่ยวกับเรื่องการจัดหา เรื่องการผลิต บรรดาสิ่งที่เป็นปัจจัยแก่ชีวิต เช่น การผลิตอาหาร เครื่องจักร ยารักษาโรค เคมีภัณฑ์ พาหนะ อาวุธ เป็นต้น

2.2 กิจกรรมทางเศรษฐกิจ เป็นเรื่องเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ บริโภคกรรม วิชากรรม และประวัติกรรม ซึ่งมนุษย์ได้สร้างขึ้น เพื่อความอุดมสมบูรณ์ และเพื่อความ สุขสบายในทางเศรษฐกิจ

3. หมวดจิตใจ มนุษย์มีวัฒนธรรมทางความเชื่อถือ เพื่อบำรุงจิตใจ เมื่อได้ รับความทุกข์เดือดร้อน มีความสะเทือนใจอย่างรุนแรง หรือหวั่นวิตกกังวล จึงคิดถึงเรื่อง ศาสนา เพื่อเป็นเครื่องยึดถือช่วยเหลือ ฉะนั้นศาสนาจึงเป็นสิ่งกำหนดบังคับใจไม่ให้ประพฤติ ชั่ว

4. หมวดสุนทรียภาพ (Aesthetics) คือเรื่องเกี่ยวกับความงาม พละิด เพลินใจและสบายใจ เพื่อบำรุงจิตใจให้ร่าเริง คลายความเหน็ดเหนื่อย จึงได้คิดสร้าง สรรค์สิ่งอันเป็นความงาม และความไพเราะระชุ่มช้อยขึ้น อันเรียกว่าสุนทรียศาสตร์ ถือเป็น ความรู้ (ศิลปะรวมทั้งการแสดงซึ่งรวมอยู่ในวัฒนธรรมหมวด จะมึรูปลักษณะใด ก็แล้ว แต่ทรัพยากรธรรมชาติ ความสามัคคีในหมู่คณะและการปกครอง อันเป็นเงื่อนไขให้สร้าง เป็นศิลปกรรมขึ้น)

5. หมวดภาษา ความต้องการและความจำเป็นทางภาษาอาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมจะยืนยงและมีความเจริญงอกงาม ก็อยู่ที่มนุษย์มีภาษาที่สามารถพูดจาติดต่อกันได้ ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจระหว่างกัน ฉะนั้นถ้าหากภาษา วัฒนธรรมก็หมดสภาพ ความก้าวหน้า เพราะการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่กันในสังคมจะทำได้เป็นส่วนใหญ่ ก็ อยู่ที่การมีภาษา สำหรับสื่อสารความรู้และความรู้สึกแก่กัน

วัฒนธรรมจำแนกตามหลักสากล ได้ 5 สาขา ซึ่ง สาโรช บัวศรี ได้ไปร่วมประชุม ระหว่างชาติ เรื่อง นโยบายวัฒนธรรม ซึ่งองค์การ UNESCO ได้จัดขึ้นเป็นครั้งแรกในโลก ณ กรุงเวนิส ใน พ.ศ. 2513 (ค.ศ. 1971) (สำนักงานคณะกรรมการ วัฒนธรรมแห่งชาติ 2525 : เอกสารอัครสำเนา) ดังนี้

1. สาขามนุษยศาสตร์ ว่าด้วยเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณี คุณธรรม ค่านิยม ศาสนา ปรัชญา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี มารยาทไทยในสังคมการปกครอง กฎหมาย
2. สาขาศิลปกรรม ว่าด้วยเรื่องภาษาและวรรณคดี การละคร นาฏศิลป์

วิจิตรศิลป์ คนตรี สถาปัตยกรรม ปฎิมากรรม ศิลปกรรม วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์

3. สาขากาชาวงมีมือ ว่าควยเรื่องการเย็บปักถักร้อย การแกะสลัก การทอผ้า การจักสาน การทำเครื่องเขิน เครื่องเงิน เครื่องทอง การจักดอกไม้ อุตสาหกรรมในครัวเรือน

4. สาขาคหกรรม ว่าควยเรื่องอาหาร การแต่งกาย การตกแตงบ้าน ยารักษาโรค การดูแลเด็ก ครอบครัว มารยาทในการกินอยู่ การต้อนรับแขก การประกอบอาชีพ เสื้อผ้า

5. สาขากีฬาและนันทนาการ ว่าควยเรื่องการเล่นกีฬาพื้นเมือง เช่น ฟันดาบ ก๋อยมวย กระบี่กระบอง ตะกร้อ สมะบ้า หมากรูก

หน้าที่ของวัฒนธรรม

ผจงจิกต์ อธิคมมันทะ (2525 : 5) ไคกล่าวถึง หน้าที่ของวัฒนธรรม สรุปลัค ดังนี้

1. เป็นตัวกำหนดรูปแบบของสถาบัน เช่น รูปแบบของครอบครัว ถ้าศึกษา กูลังคมต่าง ๆ จะทำให้เห็นไคว่า ลักษณะของครอบครัวแต่ละสังคมนั้นไป ทั้งนี้ เนื่องจากวัฒนธรรม

2. เป็นสิ่งกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ เช่น จะแต่งงานอายุเท่าไค ความแตก่างระหว่างบุคคลิกภาพเพศหญิงกับเพศชาย

3. เป็นวิธีควบคุมสังคมน ไคแก่ ผู้ไคไม่ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีในสังคมนั้น เขาอาศัยอยู่ก็จะได้รับการถูกกำหนด

สรุปว่า วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคมน ทำให้สังคมนั้นมีความสุขในเบื้องต้น เป็นเครื่องสร้างสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคมน ถ้าผู้ไคฝ่าฝืนก็จะถูกกำหนดจากสังคมน

ความสำคัญของวัฒนธรรม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2525 ก: 6-8) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมที่เป็นหลักการมี 3 ประเภทด้วยกัน คือ

1. วัฒนธรรมสร้างความมั่นคงให้กับประเทศชาติ แต่ละชาติก็ยังมีลักษณะเฉพาะประจำชาติของตน เช่น ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณีของตนเอง ทำให้คนในชาติเกิดความภูมิใจในลักษณะเฉพาะนั้น ๆ เกิดความรักความหวงแหนในลักษณะเฉพาะนั้นในฐานะเป็นมรดกสังคมของชาติ สร้างความรู้เป็นหมู่คณะเดียวกัน นำไปสู่ความมั่นคงของชาติและประเทศ
2. วัฒนธรรมช่วยพัฒนาจิตใจของประชาชน มีส่วนช่วยพัฒนาเศรษฐกิจพัฒนาสังคม และพัฒนาประเทศ วัฒนธรรมเป็นเรื่องของความคิด ความงาม และความจริงปฏิบัติตามแนวทางวัฒนธรรมจึงเป็นผู้ปฏิบัติความคิด ความงาม และความจริงใจเกิดขึ้นกับตนเองและสังคม เมื่อคนปฏิบัติดีปฏิบัติงามและปฏิบัติจริงย่อมก่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านจิตใจของผู้คน ก่อเกิดการพัฒนาสังคมของคนกลุ่มนั้น ก่อเกิดการพัฒนาในส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น การเศรษฐกิจของคนกลุ่มนั้นจนถึงการพัฒนาชาติบ้านเมืองในที่สุด
3. วัฒนธรรมสร้างสันติสุขในการอยู่ร่วมกันระหว่างคนในชาติและระหว่างประเทศ วัฒนธรรมของคนทุกกลุ่มล้วนมีรากฐานและสาระแก่นสารมาจากคุณธรรม ศาสนา เพื่อความคิด ความงาม ความจริง ความเจริญก้าวหน้า และความสุขสมบูรณ์ในการดำรงชีวิตร่วมกันในหมู่คณะของคนทั้งนั้น แต่จะมีข้อแตกต่างกันก็แต่เรื่องกิจกรรม พิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นรายละเอียดที่มีแก่นสาร เป็นเรื่องความคิดเช่นเดียวกัน หากคนต่างกลุ่มต่างชาติกันได้ศึกษาและเรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันและกัน จะทำให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน สามารถประสานสัมพันธ์สาระที่เป็นประโยชน์ เป็นความคิดร่วมกันจนเป็นแนวทางที่ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ทั้งคนแต่ละกลุ่มภายในชาติเดียวกันและคนที่อยู่ระหว่างประเทศด้วย

จากขอบข่ายและความสำคัญของวัฒนธรรมดังกล่าวมาแล้ว จะเห็นว่า เมื่อพิจารณาความคู่กันสามารถจะพูดอีกอย่างหนึ่งในเชิงพฤติกรรมของคนได้ว่า

1. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่กำหนดวิถีชีวิตในแต่ละสังคม ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น แต่ละชาติ แต่ละศาสนา

2. วัฒนธรรมเป็นสิ่งกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ เช่น การทักทาย การเคารพ มารยาทต่าง ๆ

3. วัฒนธรรมสร้างระเบียบในสังคม เพราะมีทั้งศรัทธา ความเชื่อ ค่านิยม ปทัสถาน ตลอดจนผลตอบแทนในการปฏิบัติคาม และบทลงโทษเมื่อฝ่าฝืน

วัฒนธรรมไทย

ประเทศไทยเป็นประเทศที่เก่าแก่ประเทศหนึ่งในโลก มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง สืบต่อกันมาเป็นเวลายาวนานมากกว่า 700 ปี ตามจดหมายเหตุของจีนกล่าวว่าไทย มีความเจริญทางวัฒนธรรมหลายอย่าง เช่น การค้าขาย การปกครอง การทหาร การดนตรี การทอผ้า เป็นต้น ชาติไทยมีวัฒนธรรมทางวัตถุที่น่าสนใจมีไม่น้อย ซึ่งบรรพบุรุษได้สร้าง สรรค์และถ่ายทอดมายังอนุชนรุ่นต่อ ๆ มา ทำให้เรามีความประพฤติและการปฏิบัติอย่าง ที่เราเป็นอยู่ นอกจากนั้น เราได้มีการติดต่อกับชนชาติอื่น ๆ เพื่อเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีหรือเพื่อ ค้าขาย หรือช่วยเหตุไฉนก็ตาม วัฒนธรรมของชาติเราเกี่ยวข้องกับผลคือวัฒนธรรมไทยไม่ น้อย และชนชาติที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมไทย คือ มอญ ขอม อินเเดีย จีน และชาติตะวันตก

วัฒนธรรมไทยพอจะแบ่งออกเป็น 3 สมัยใหญ่ ๆ ไล่ดังนี้คือ

วัฒนธรรมสมัยสุโขทัย ในสมัยนี้ได้สร้างวัฒนธรรมขึ้นไว้หลายอย่าง บางอย่างก็ เป็นมรดกตกทอดจนถึงสมัยปัจจุบัน วัฒนธรรมสมัยสุโขทัยมีดังนี้ เช่น

- การประดิษฐ์ตัวอักษรไทยขึ้น โดยพ่อขุนรามคำแหงดัดแปลงมาจากอักษร ขอมหวิคและปรับปรุงในยุคต่อมาจนเป็นหลักฐานของอักษรไทยในปัจจุบัน

- ศิลปาริกพ่อขุนรามคำแหง

- การทำถ้วยชามสังคโลก

- การสร้างพระปฐมภุมารมีพระพุทธรูปชินราช พระพุทธรูปชินสีห์

- วรรณคดีเรื่อง ไตรภูมิพระร่วง

- การสร้างถนน

- การสร้างวัด เช่น วัดพระมหาธาตุ วัดศรีชุม

วัฒนธรรมสมัยศรีอยุธยา ไทยมีวัฒนธรรมเจริญรุ่งโรจน์มาก แม้ว่าจะถูกทำลายเสียหายอย่างย่อยยับเนื่องจากต้องเสียกรุงแก่ข้าศึกถึงสองครั้งก็ตาม วัฒนธรรมที่ยังคงเหลืออยู่ก็มี เช่น

- การจัดการปกครอง
- การสร้างพระพุทธรูปด้วยทองคำสัมฤทธิ์ขนาดใหญ่ เช่น พระพุทธมิ่งมงคลใหญ่
- ประมวลกฎหมาย
- การบำรุ่งวรรณคดี เช่น ลิลิตยวนพ่าย มหาชาติคำหลวง ลิลิตพระลอ กำสรวลศรีปราชญ์ ลิลิตโองการแช่งน้ำ เสภาขุนช้างขุนแผน
- การสร้างป้อมปราการตามแบบอย่างฝรั่ง
- การสร้างวัด พระสถูป เจดีย์ พระปรางค์

วัฒนธรรมสมัยรัตนโกสินทร์ เริ่มตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ วัฒนธรรมไทยมีรากฐานมาจากกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยาและประเทศเพื่อนบ้าน หรือเรียกว่าวัฒนธรรมตะวันออก ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ เรื่อยมา วัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาสู่เมืองไทยมากขึ้น วัฒนธรรมไทย จึงคลุกเคล้ากับวัฒนธรรมตะวันตกกลายเป็นวัฒนธรรมไทยในปัจจุบัน

จากวัฒนธรรมไทยที่กล่าวมาแล้วข้างต้นสรุปได้ว่า เรามีวัฒนธรรมสำคัญซึ่งถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมหลักประจำชาติเป็นจุดรวมของจิตใจของคนไทย ตามที่ แปลก สนธิรักษ์ (ม.ป.ป. 52-67) ได้สรุปไว้ดังนี้

1. พระพุทธศาสนา
2. พระมหากษัตริย์
3. อักษรไทย
4. ภาษาไทย
5. จรรยาบรรณแบบไทย
6. ประเพณีไทย
7. จิตใจแบบไทย
8. ศิลปกรรมไทย

9. สถาบันศิษย์กรรมไทย

10. วรรณคดีไทย

จากสภาพของวัฒนธรรมไทยเหล่านี้จะเห็นได้ว่ามีส่วนทำให้เกิดเอกลักษณ์ของคนไทย ถือเป็นจุดเด่นและมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากวัฒนธรรมของชนชาติอื่น ๆ ได้แก่ มีการปฏิบัติวัฒนธรรมไทยในรูปของพิธีกรรม นิยมการทำบุญประกอบกรการกุศล มีค่านิยมในเรื่องของความสนุกสนาน รวมทั้งมีนิสัยรักสนุก เป็นต้น

ที่มาของวัฒนธรรมไทย

วัฒนธรรมในสังคมไทยส่วนใหญ่มาจากประเพณีความเชื่อ ศาสนา ความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อมและทรัพยากรในท้องถิ่น ดังที่ นิพนธ์ สุขสวัสดิ์ (2520 : 81-84) ได้กล่าวสรุปถึงที่มาของวัฒนธรรมไว้ดังนี้

1. ศาสนาเป็นรากฐานของวัฒนธรรม คือ สอนให้คนทำความดีและแสดงออกให้เห็นถึงวัฒนธรรมสาขาต่าง ๆ เช่น วรรณกรรม ศิลปกรรม เป็นต้น
2. ประเพณีชาติต่าง ๆ ทุกชาติย่อมมีประเพณีประจำชาติ ประเพณีที่ค้ำชูรักษามาไว้เป็นวัฒนธรรมประจำชาติ เช่น การบวช การแต่งงาน เป็นต้น
3. ธรรมชาติ หลักของธรรมชาติย่อมมีเกิดและมีเจริญ ธรรมชาติเป็นเหตุให้คนต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปตามสิ่งแวดล้อม

ส่วนอานนท์ อากาภิรม (2525 : 96-97) ได้กล่าวถึงที่มาของวัฒนธรรมไว้ดังนี้ วัฒนธรรมของแต่ละสังคมนั้นมีที่มาจากสิ่งแวดล้อม ค่านิยม และการเผยแพร่ทางวัฒนธรรม สำหรับวัฒนธรรมไทยนั้น กล่าวโดยรวม ๆ ได้ว่า มีที่มาจากปัจจัยดังกล่าวข้างต้น ซึ่งอาจแยกอธิบายเป็นหัวข้อต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. สิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ เนื่องจากสังคมไทยมีลักษณะภูมิศาสตร์เป็นที่ราบลุ่มและอุดมสมบูรณ์ด้วยแม่น้ำลำคลอง คนไทยได้ใช้น้ำในแม่น้ำลำคลองในการเกษตรกรรมและการอาชีพอื่น เพราะฉะนั้นเมื่อถึงเวลาหน้าน้ำ คือเพ็ญเดือน 11 และเพ็ญเดือน 12 ซึ่งอยู่ในช่วงเวลาปลายเดือนตุลาคม และปลายเดือนพฤศจิกายน อันเป็นระยะเวลาที่น้ำไหลหลาก

มาจากทางภาคเหนือของประเทศ คนไทยจึงจัดทำกระทงพร้อมด้วยรูปเทียนแล้วไปลอยในแม่น้ำลำคลอง เพื่อเป็นการขอขมาลาโทษแม่คงคา และขอพรจากแม่คงคา เพราะได้อาศัยน้ำกินน้ำใช้ ทำให้เกิด "ประเพณีลอยกระทง" นอกจากนั้น ยังมีประเพณีอื่น ๆ อีกในส่วนที่เกี่ยวกับแม่น้ำลำคลอง เช่น "ประเพณีแข่งเรือ"

2. ระบบการเกษตรกรรม สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม กล่าวคือ ประชากรร้อยละ 80 ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า คนไทยส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตผูกพันกับระบบการเกษตรกรรม และระบบการเกษตรกรรมนี้เอง ได้เป็นที่มาของวัฒนธรรมไทยหลายประการ เช่น ประเพณีซอฝน ประเพณีลงแขก และถางละเล่น เป็นต้น

3. ค่านิยม กล่าวได้ว่า "ค่านิยม" มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิด และ "ค่านิยม" บางอย่างได้กลายมาเป็น "แกน" ของวัฒนธรรม เช่น "ค่านิยม" ของคนไทยในสิ่งที่เกี่ยวกับความรัก อีสรภาพ และเสรีภาพ เป็น "แกน" ของวัฒนธรรมไทย กล่าวคือ วิถีชีวิตของคนไทยโดยส่วนรวมมีเอกลักษณ์ซึ่งแสดงออกถึงอีสรภาพและเสรีภาพ

4. การเผยแพร่ทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมทางสังคมหนึ่งย่อมแตกต่างไปจากวัฒนธรรมทางสังคมอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมมิได้เกิดขึ้นมาในภาชนะที่ถูกผนึก ทรายเท่าที่มนุษย์ เช่น นักท่องเที่ยวพ่อค้า ทหาร หมอสอนศาสนา และผู้คนอพยพยังคงย้ายถิ่นที่อยู่จากแห่งหนึ่งไปยังแห่งอื่น ๆ เขาเหล่านั้นมักนำวัฒนธรรมของพวกเขาติดตัวไปด้วยเสมอ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเผยแพร่ทางวัฒนธรรม นอกจากนั้น วิธีการอันทันสมัยเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารและการขนส่งยังช่วยให้การเผยแพร่วัฒนธรรมเป็นไปได้อย่างสะดวกรวดเร็วและกว้างขวาง ประจักษ์พยานในเรื่องนี้จะเห็นได้ว่าน้ำอัดลมชื่อต่าง ๆ มีอยู่ทั่วทุกมุมโลก วัฒนธรรมของสังคมอื่นซึ่งได้เผยแพร่เข้ามาในสังคมไทยก็คือ

4.1 ศาสนาพราหมณ์ ได้เผยแพร่เข้ามาในสังคมไทยโดยผ่านทางเขมร อินโดนีเซียและมลายู อันเป็นที่มาของประเพณีต่าง ๆ ซึ่งได้รับการปฏิบัติกันในสังคมไทย เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีอาบน้ำในพิธีการต่าง ๆ ได้แก่ อาบน้ำในพิธีปลงศพ อาบน้ำในพิธีโกนจุก การอาบน้ำในพิธีการแต่งงาน และการอาบน้ำศพ เป็นต้น

4.2 พุทธศาสนา ได้เผยแพร่เข้ามาในสังคมไทยโดยผ่านทางประเทศจีน

พม่า และลังกา พุทธศาสนาได้เป็นศาสนาประจำชาติไทย ซึ่งก่อให้เกิดประเพณีมากมาย หรืออาจกล่าวได้ว่าพุทธศาสนาผูกพันกับวิถีชีวิตของคนไทยตั้งแต่เกิดจนตาย ประเพณีที่สำคัญ ได้แก่ การก่อพระเจดีย์ทราย การทอดกฐิน และการบวชนาค เป็นต้น

4.3 วัฒนธรรมตะวันตก ที่มาของวัฒนธรรมไทยอีกแห่งหนึ่งก็คือ วัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งได้หลั่งไหลเข้ามาในสังคมไทย อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความสะดวก รวดเร็วของการติดต่อสื่อสารคมนาคมและสื่อมวลชน วัฒนธรรมตะวันตกที่ไทยเคยแพร่เข้ามา ได้แก่ มรรยาทในการสังคม เช่น การสัมผัสมือ การก้มศีรษะ เช่น วิกมี พุกบอด และการแต่งกายแบบสากล อันได้แก่ ผูกเน็คไท สวมเสื้อนอก เป็นต้น

ลักษณะของวัฒนธรรมไทย

อานนท์ อภาภิรม (2527 : 98) ได้กล่าวถึงลักษณะของวัฒนธรรมไทย สรุปได้ว่า วัฒนธรรมไทยมีเอกลักษณ์ของตนซึ่งสามารถแบ่งหัวข้อได้ดังต่อไปนี้

1. การทำบุญและการประกอบการกุศล เนื่องจากคนไทยส่วนใหญ่มิมีความเชื่อในเรื่อง "กฎแห่งกรรม" และ "สังสารวัฏ" คนไทยจึงนิยมทำบุญและประกอบการกุศลอยู่โดยทั่วไป เช่น การทำบุญตักบาตร การช่วยเหลืออนุเคราะห์ผู้ยากจน และการประกอบสาธารณกุศล เพื่อประโยชน์สุขส่วนรวม สำหรับมูลเหตุจูงใจให้มีการทำบุญและประกอบการกุศลนั้น พอสรุปได้ 2 ประการ กล่าวคือ

1.1 เพื่อความสุจริตใจว่าได้ประกอบการบุญการกุศลไว้แล้ว

1.2 การสะสมกุศลกรรมในปัจจุบันเพื่อหวังจะได้รับประโยชน์สุขในอนาคต

"การทำบุญ" หมายความว่า การทำบุญตามประเพณีนิยมทางพุทธศาสนา และการให้ทานแก่บุคคลผู้สมควรจะได้รับการอนุเคราะห์ ประเพณีการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา เทศกาลเข้าพรรษาและออกพรรษา นอกจากนั้นยังมีประเพณีการทำบุญเกี่ยวกับครอบครัว เช่น การทำบุญเนื่องในวันคล้ายวันเกิด การแต่งงาน และการตาย

"การกุศล" หมายความว่า การประกอบการกุศลแก่ส่วนรวมหรือสาธารณกุศล เช่น การบริจาคเงินสร้างโรงเรียน ศาลาพักผ่อน และโรงพยาบาล เป็นต้น

2. พิธีกรรม การปฏิบัติวัฒนธรรมโดยทั่วไปของสังคมไทยนั้น มักแสดงออกในรูปของงานพิธี หรือพิธีการ อยู่เสมอ กล่าวคือ คนไทยนิยมจัดงานพิธีหรือพิธีเนื่องในโอกาสต่าง ๆ นับตั้งแต่เกิดจนตายเลยทีเดียว ขอยกตัวอย่างอธิบายดังต่อไปนี้

2.1 งานพิธี มักเป็นพิธีกรรมที่แสดงออกให้เห็นถึงความมีหน้ามีตา หรือเพื่อแสดงถึงสถานภาพทางสังคมของเจ้าภาพให้เป็นที่ยอมรับของสังคม เช่น การจัดงานเลี้ยงฉลองวันคล้ายวันเกิด พิธีฉลองวันเกิด งานและพิธีงานศพ

คนไทยนิยมจัดงานพิธีให้ใหญ่โตเพื่อเกียรติและศักดิ์ศรีของเจ้าภาพ บางรายถึงกับไปกู้ยืมเงินคนอื่นมาจัดงาน ซึ่งถือได้ว่าเป็นการใช้เครดิตในทางไม่ถูกต้อง เพราะแทนที่จะนำเงินจำนวนนั้นมาปรับปรุงส่งเสริมการอาชีพของตน กลับเอาไปเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อจัดงานพิธีเสียมากมายเข้าท่านอง "ค่าน้ำพริกละลายแม่น้ำ"

2.2 พิธีการ เป็นพิธีกรรมที่แสดงออกถึงความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นเรื่องของกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องเท่านั้น และมีกรรมชื่อพิธีกรรมนั้น ๆ ไว้ เช่น พิธีจรทพระนั่งคัลแรกนาขวัญ พิธีต้อนรับน้องใหม่ และพิธีรับพระราชทานปริญญาบัตร เป็นต้น

พิธีกรรมดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการสร้างศรัทธา ความเชื่อมั่นและความรู้สึกร่วมกัน ก่อให้เกิดความเคร่งขรึม ความขลัง ตลอดจนความปลื้มปิติยินดีแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในงานพิธีกรรมนั้น

3. ความสนุกสนาน คนไทยมี "ค่านิยม" ในเรื่องความสนุกสนาน เพราะฉะนั้นการปฏิบัติวัฒนธรรมต่าง ๆ ของไทยจึงมักมีพื้นฐานอยู่บนความสนุกสนาน เช่น การจัดงานวันคล้ายวันเกิด ก็มีการแสดงดนตรี งานเฆาะศพในชนบทจะมีการจัดงานมหรสพ ได้แก่ ลิเก หมอลำ หรือภาพยนตร์ นอกจากนั้นการรวมกลุ่มเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การพบปะสังสรรค์ การจัดงานราตรีสโมสร การประกวดนางงาม และการประกวดการแต่งกาย กล่าวได้ว่าคนไทยมีวัฒนธรรมที่แสดงออกซึ่งความสนุกสนานตั้งแต่เกิดจนตายเลยทีเดียว

การเปลี่ยนแปลงแห่งวัฒนธรรม

สิ่งทั้งหลายทั้งปวงย่อมมีความเจริญและความเสื่อมเป็นไปตามกฎธรรมชา
วัฒนธรรมก็เช่นเดียวกัน ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ หากมีการปรับปรุงบำรุงส่งเสริม
ก็จะมีความเจริญงอกงาม หากปล่อยปละละทิ้งไม่สนใจปล่อยไปตามเรื่อง ก็จะมีควา
เสื่อมโทรมและทรามลง ซึ่งการเสื่อมโทรมและการทรามลง รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของ
วัฒนธรรม เกิดขึ้นจากการที่มนุษย์ดิ้นรนเพื่อแสวงหาสิ่งตอบสนองความต้องการอันไม่สิ้นสุด
ของมนุษย์

วัฒนธรรมที่มนุษย์ต้องการและจำต้องมียรวม 5 หมวดใหญ่ซึ่งกล่าวมาแล้วนั้น ลำพัง
มนุษย์ผู้เดียวย่อมไม่สามารถผลิตขึ้นได้ทุกสิ่งทุกอย่าง และจะรับผลเป็นสุขจากวัฒนธรรมไม่
ใดถ้าไม่มีคนอื่นในสังคมร่วมด้วย วัฒนธรรมจึงถือสังคมเป็นหลัก

วัฒนธรรมจะพัฒนาก้าวหน้าได้ ก็อยู่ที่คนส่วนมากในสังคมสนใจและอยู่กับเรื่อง
ความเจริญทางวัตถุและปัญหาด้วย เมื่อจิตใจและปัญหามีความคิดเจริญสิ่งที่สร้างขึ้นเป็น
วัฒนธรรมก็ย่อมเจริญงอกงามเป็นไปตามส่วนสมมูลกัน เช่น ปัญหาความรู้ก้าวหน้าก็สามารถ
สร้างวัฒนธรรมทางด้านวัตถุได้ก็แล้ววิเศษยิ่งขึ้น เป็นผลให้มีความสุขสบายมากกว่า ถ้า
แต่ถ้าจิตใจทรามไม่เจริญงอกงาม ก็จะทำให้สองอย่างนี้ไม่สมมูลกัน โทษแห่งความไม่
สมมูลกันแห่งวัฒนธรรมทั้งสองทาง ก็จะกลายเป็นหายนะธรรมซึ่งในทางสังคมวิทยาพบว่า
การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมนั้นมีสา เหตุดังต่อไปนี้ (อานนท์ อากาภิรม 2518 :
56-57)

1. การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ ได้แก่ สภาพของดินฟ้าอากาศ ซึ่ง
เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติจะกระตุ้นให้มนุษย์ประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ
เพื่อควบคุมการผันแปรเปลี่ยนแปลงดังกล่าว อันทำให้วิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของมนุษย์เปลี่ยนแปลง
ไป

2. การเปลี่ยนแปลงในความต้องการของมนุษย์ มนุษย์มีเชาวน์ ปัญญาสูง
ความนึกคิดของมนุษย์จึงเป็นไปอย่างกว้างขวาง มนุษย์เป็นทาสของความนึกคิดของตนเอง
อยู่ตลอดเวลา และความนึกคิดนี้ไ้ก้าวไปสู่การเปลี่ยนแปลงในความต้องการของมนุษย์
ฉะนั้นมนุษย์จำเป็นต้องแสวงหาสิ่งตอบสนองความต้องการของคนเพิ่มขึ้นโดยลำดับ เช่น

ค้นคว้าสิ่งใหม่ ๆ อันได้แก่ เครื่องทุนแรงต่าง ๆ และวิธีการใหม่ ๆ ขึ้นมา อันเป็นผลให้ วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป

3. การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางสังคม สังคมมนุษย์ย่อมไม่อยู่คงที่ มีความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอยู่ตลอดเวลา เช่น จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น มีการแข่งขัน การประกอบอาชีพสูงขึ้น ตลอดจนการขัดแย้งระหว่างชนชั้นเพิ่มมากขึ้น อันเป็นปัญหาทางสังคมมนุษย์ จึงต้องหาวิธีการและสร้างระเบียบปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหายากยิ่งยากยิ่ง กล่าว เช่น สร้างระบบสังคมนิยมขึ้นมาเพื่อการแก้ไขช่องว่างระหว่างชนชั้น ดังนั้นวัฒนธรรมของมนุษย์ ย่อมเปลี่ยนแปลงไปด้วย

4. การแลกเปลี่ยนหัตถิยนิยมวัฒนธรรม มนุษย์ในสังคมต่าง ๆ ได้มีการติดต่อสื่อสาร อยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันนี้การคมนาคมติดต่อกระทำโดยสะดวกรวดเร็ว การแลกเปลี่ยนหัตถิยนิยมวัฒนธรรมจึงเป็นไปอย่างกว้างขวาง และมีจะปรากฏว่ามนุษย์ในสังคมที่กำลังพัฒนายอมรับหัตถิยนิยมวัฒนธรรมของสังคมที่เจริญแล้ว การหัตถิยนิยมนี้มีทั้งด้านวิทยาการ ภาษา และการแต่งกาย ฯลฯ

ส่วนแจ้งจิตต์ อธิคมันตะ (2525 : 14) ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม พอสรุปได้ดังนี้

1. การขอยืม เป็นการรับเอาเทคนิค แนวคิดหรือวัตถุต่าง ๆ ของสังคมอื่น มาใช้ การขอยืมมักเป็นเทคนิควิธีการต่าง ๆ มากกว่าด้านอุดมการณ์ ทั้งนี้เพราะการรับเอาวิธีการสะดวกและง่ายที่จะมาใช้มากกว่า

2. การค้นพบ เป็นการค้นพบข้อเท็จจริง ซึ่งไม่รู้มาก่อนแม้ว่าจะมีมานานแล้ว ทำให้เกิดความรู้ใหม่ การค้นพบเป็นเงื่อนไขเนื่องจากความรู้ ซึ่งได้พิสูจน์แล้วได้ กลายเป็นปัจจัยในการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

3. การประดิษฐ์ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการรวมเอาเทคนิคหรือความคิดที่มีอยู่ ก่อนและความรู้ใหม่ในวัฒนธรรมมาคิดค้นแปลงสิ่งต่าง ๆ

4. การประดิษฐ์สิ่งใหม่ หมายถึง การที่วัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งกระทบไป ยังอีกสังคมหนึ่ง ซึ่งเกิดจากสังคมที่มีการติดต่อกัน

และธีรภรณ์ นาคพิน (2521 : 30-34) ได้กล่าวถึงสาเหตุแห่งการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมว่า เกิดจาก

1. การเดินทาง ความเจริญทางคมนาคม การติดต่อสื่อสาร ทำให้มีการหลั่งไหลของวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาในประเทศมากขึ้น
2. การบังคับทางการเมือง หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเป็นการใหญ่ ในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม มีการบังคับการแต่งกายแบบฝรั่ง การเปลี่ยนแปลงภาษา คำพูด เพื่อให้ทันสมัยเท่าเทียมกับต่างชาติ
3. สภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมบางอย่าง เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน เช่น การนุ่งผ้าถุงกระเบน ย่อมไม่สะดวกต่อการขึ้นรถเมล์ เป็นต้น
4. ความสำคัญทางการค้าเป็นสาเหตุหนึ่ง เนื่องจากการยอมรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติแปลก ๆ ใหม่ ๆ เข้ามาในรูปของการแต่งกาย คนตรี แฟชั่นต่าง ๆ ทำให้เกิดความนิยมชมชอบในวัฒนธรรมต่างชาตินั้น ๆ

ทั้งความเจริญทางเทคโนโลยีก็มีบทบาทสำคัญจนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอย่างกว้างขวางต่อเยาวชน คือ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ เป็นต้น เยาวชนของชาติซึ่งเป็นวัยที่ยอมรับและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามอย่างใดก็อย่าง โดยมิรู้ว่าสิ่งใดคือสิ่งใดควรจะทำหรือไม่ทำหรือดีเป็นแบบอย่าง (ไพฑูริย์ ปัทม 2525 : 19) ซึ่งการผสมผสานทางวัฒนธรรมอาจเกิดจากสาเหตุต่าง ๆ อาทิ

1. จากการที่อยู่ด้วยกันใกล้ชิดกัน
2. จากการย้ายถิ่นที่อยู่อาศัย เมื่อคนไปอยู่ที่ใดวัฒนธรรมย่อมติดไปกับคนนั้น
3. จากการติดต่อกันทางการทูต การค้าขาย
4. จากการสมรสระหว่างผู้ที่มีวัฒนธรรมต่างกัน
5. จากการเจริญทางการค้าเทคโนโลยีและการคมนาคม
6. จากอิทธิพลของสื่อสารมวลชน
7. จากผลของสงคราม

ส่วนหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช (2525 : 47) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไว้ว่า "วัฒนธรรมมักเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย โดยมี

สภาพดิน ฟ้า อากาศ สภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเป็นเครื่องหล่อเลี้ยง" ซึ่งจะ
ทำให้เห็นว่าวัฒนธรรมสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา

สำหรับวัฒนธรรมไทยก็มีการเปลี่ยนแปลงมาเป็นระยะ อุดมัย ทັນประยูร (2520 :
19) ได้กล่าวถึงแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไทย ได้แก่

1. ทัศนนิยม กล่าวได้ว่า ในสมัยก่อนนั้นคนไทยส่วนใหญ่มีวิถีความเป็นอยู่อย่าง
ง่าย ๆ ทามครรถองชีวิตในระบบการเกษตร เครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ ก็มี
ลักษณะง่าย ๆ ครั้นเมื่อความเจริญของอุตสาหกรรมขยายตัวขึ้น ผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรม
ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตของคนไทยมากขึ้นโดยลำดับ คนไทยในปัจจุบันก็มี
วิถึอ่านวยความสะดวกเพิ่มขึ้นมากมาย นับแต่วิทยุไปจนถึงรถยนต์
2. การนิยมวัฒนธรรมตะวันตก ได้รับการปฏิบัติอย่างแข็งขันในหมู่วัยรุ่น อันเป็น
ประชากรส่วนใหญ่ของสังคมไทย ฉะนั้น วัยรุ่นจึงมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม
ไทยอย่างมาก
3. การใช้หลักวัฒนธรรมสากล ปัจจุบันวัฒนธรรมของสังคมต่าง ๆ ได้เผยแพร่
ผสมผสานกันมากขึ้น ทำให้เกิดแบบของวัฒนธรรมมีหลักสากล คือ มีการปฏิบัติโดยทั่วไป หรือ
ที่เรียกว่า "วัฒนธรรมสากล" เช่น นิยมถือเอา วันที่ 1 มกราคมของปี เป็นวันเริ่มศักราชใหม่
หรือศักราชใหม่ เป็นต้น

ส่วนอานนท์ อาภาภิรม (2525 : 99) ได้สรุปการเปลี่ยนแปลงทาง
วัฒนธรรมไทย ไว้ดังนี้

1. ทัศนนิยม กล่าวได้ว่าในสมัยก่อนนั้นคนไทยส่วนใหญ่มีวิถีความเป็นอยู่
อย่างง่าย ๆ ทามครรถองชีวิตในระบบงานเกษตรกรรม กล่าวคือ เครื่องมือเครื่องใช้ในการ
ประกอบอาชีพมีลักษณะง่าย ๆ ไม่มีการคิดแปลงหรือปรับปรุงมากนัก คือ พ่อแม่ ปู่ย่า ทายาย
เคยใช้มาอย่างไรรักังใช้อยู่อย่างนั้น ทลอดจนเครื่องอ่านวยความสะดวกอื่น ๆ ก็มีไม่มากนัก
ครั้นเมื่อความเจริญของการอุตสาหกรรมขยายตัวขึ้น ผลิตภัณฑ์ทาง
อุตสาหกรรมได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตของคนไทยมากขึ้นโดยลำดับ คนไทย
ในปัจจุบันมีวิถึอ่านวยความสะดวกเพิ่มขึ้นมากมาย นับตั้งแต่วิทยุไปจนถึงรถยนต์

ผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรม รวมถึงกล่าวมีส่วนยกระดับมาตรฐานการดำเนินชีวิตของคนไทย โดยส่วนรวมให้สูงขึ้น อันเป็นผลให้วิถีชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปด้วย เช่น มีเครื่องทุ่นแรงสมัยใหม่แทนเครื่องมือเครื่องใช้สมัยเก่า มีสิ่งอำนวยความสะดวกสบายและความสุขของคนไทยเพิ่มขึ้น เช่น วิทยุ โทรทัศน์ โทรทัศน์ เป็นต้น

แต่ในขณะเดียวกัน สิ่งหรือวัตถุเหล่านั้นได้กลายมาเป็นเครื่องกำหนดฐานะของบุคคลในสังคมไป เช่น การเป็นเจ้าของรถยนต์คันใหญ่ก็ถือว่าเป็นชนชั้นสูง ฉะนั้นวัตถุจึงเป็น "ค่านิยม" อันสำคัญของสังคมไทยในปัจจุบัน จนกล่าวได้ว่าวัตถุได้กลายเป็นจุดหมายปลายทางเชิงวัฒนธรรมของคนไทยส่วนใหญ่

ในปัจจุบันนี้คนไทยจำนวนไม่น้อยยอมทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุ โดยไม่คำนึงถึงวิธีการ คือ วิธีการจะดีหรือเลวไม่สำคัญ คือจะผิดกฎหมายหรือผิดศีลธรรมก็ไม่สนใจ ขอให้ได้มาซึ่งวัตถุที่ตนต้องการก็แล้วกัน เพราะฉะนั้นผู้คนสมัยนี้จะพากันพูดถึงแต่วัตถุ เช่น พูดถึงรถยนต์รุ่นใหม่ ศูนย์การค้า และสถานเริงรมย์ น้อยคนนักที่จะพูดถึงความคั่งแค้นของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

2. การนิยมวัฒนธรรมตะวันตก การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของสังคมไทย อีกประการหนึ่งก็คือการนิยมวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งเป็นผลของการเผยแพร่ทางวัฒนธรรม เช่น ภาพยนตร์ หนังสือพิมพ์ และการนำเข้ามาของคนตะวันตกในปัจจุบันนี้ วัฒนธรรมตะวันตกได้รับการปฏิบัติอย่างแข็งขันในหมู่หนุ่มสาว หรือที่เรียกว่า "วัยรุ่น" ซึ่งเป็นวัยที่ชอบการเปลี่ยนแปลงและโดยเหตุที่ประชากรส่วนใหญ่ของสังคมไทยเป็นบุคคลที่อยู่ในวัยดังกล่าว ฉะนั้น "วัยรุ่น" จึงมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมไทยอยู่มาก

กล่าวโดยทั่วไปได้ว่า ปัจจุบันและในอนาคตอันใกล้นี้ วัฒนธรรมไทยมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงด้วยการรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาใช้ในสังคมมากขึ้น โดยลำดับนับตั้งแต่เรื่องการแต่งกาย การกีฬา การดนตรี ตลอดจนขนบธรรมเนียมบางส่วนของวัฒนธรรมตะวันตก จึงทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ว่า การรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกบางอย่าง อาจเป็นอันตรายต่อวัฒนธรรมอันคั่งแค้นของสังคมไทย ซึ่งมีมาเป็นเวลาช้านาน

3. การใช้หลักวัฒนธรรมสากล โลกซึ่งเคยกว้างใหญ่ไพศาลในสมัยก่อนแต่ได้แคบลง ในปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะความสะดวกรวดเร็วในการสื่อสารคมนาคม วัฒนธรรมของ

สังคมต่าง ๆ ได้เผยแพร่ผสมผสานกันมากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดแบบของวัฒนธรรมอันมีหลักสากล คือ มีการปฏิบัติโดยทั่วไป หรือที่เรียกว่า "วัฒนธรรมสากล" ขอยกตัวอย่างเช่น หลักสากลนิยม ถือเอาวันที่ 1 มกราคมของปี เป็นวันเริ่มต้นปีใหม่หรือศักราชใหม่ ประเทศไทยซึ่งเคยถือวันที่ 1 เมษายน ของปีเป็นวันขึ้นปีใหม่ จำต้องละทิ้งประเพณีเดิมนั้นเสีย และได้ยอมรับหลักสากล โดยได้เปลี่ยนกำหนดวันขึ้นปีใหม่จากวันที่ 1 เมษายน ของปีที่เคยยึดถือปฏิบัติมาแล้วเสีย และให้ถือเอาวันที่ 1 มกราคม ซึ่งนานาประเทศถือเป็นหลักสากลมาใช้แทน

ฉะนั้น ในเมื่อนานาชาติได้ยอมรับในเรื่องหลักสากลเพื่อความสะดวกในการติดต่อ และทำความเข้าใจ สังคมไทยจึงจำต้องยอมรับหลักวัฒนธรรมสากลดังกล่าวด้วย มิฉะนั้นก็ ไม่สามารถจะติดต่อกับนานาประเทศได้

เหตุที่ทำให้วัฒนธรรมเสื่อมโทรม

วัฒนธรรมมีความสำคัญและมีความจำเป็นแก่ประเทศชาติมาก แต่ปัจจุบัน วัฒนธรรมของคนไทย กำลังถูกกลืนและละลายไปอย่างน่าใจหาย ทั้งนี้เนื่องจาก (ส่วนก งานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.บ.ป. : 9)

1. ไม่มีการศึกษา ค้นคว้าและวิจัยกันอย่างกว้างขวางและสืบต่อเนื่องกับเรื่อง วัฒนธรรมสาขาต่าง ๆ
2. ไม่มีความรู้ความเข้าใจในสาระสำคัญ แก่นสาร เนื้อแท้ หลักการและวิธีการประเพณีปฏิบัติในเรื่องวัฒนธรรมต่าง ๆ เกิดการประเพณีปฏิบัติที่ผิดเพี้ยนไปจากหลักการ และสาระสำคัญที่แท้จริง ความหมายซึ่งเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมจึงคลาไคลไป
3. ไม่มีการปรับปรุง พัฒนาวัฒนธรรมบางอย่างบางประการให้เหมาะสมกับ เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมของสังคมปัจจุบัน
4. ไม่มีการพัฒนา สร้างเสริมเพิ่มเติมวัฒนธรรมให้เกิดความเจริญความก้าวหน้า ก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไปคามสภาพของสังคมปัจจุบัน วัฒนธรรมเปรียบเสมือนสิ่งที่มีชีวิตต้องกิน เคลื่อนไหว ต้องเก็บโต หากหยุดนิ่งก็จะเฉาเหี่ยวแห้งและตายไป
5. อิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงทางอุตสาหกรรม เศรษฐกิจ การคมนาคม ความเจริญทางค่านิยมและสังคมโดยทั่วไป และอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างประเทศที่หลั่งไหล

เข้ามาอย่างรวดเร็ว เป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการยอมรับเอาวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไปจากวัฒนธรรมไทยอย่างกระชั้นชิด ชะดากการเลือกสรรและการปรับตัวที่เหมาะสมกับสภาพวัฒนธรรมของไทย จึงเกิดค่านิยมและความรู้สึกนึกคิดที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมากมาย โดยเฉพาะในค่านิยมอุปโลก บริโภค เศรษฐกิจ การเมือง พฤติกรรมแปลก ๆ จึงเกิดประทังขึ้นมา เยาวชนไทยไม่มีหลักยึดมั่นทางวัฒนธรรมไทยที่มั่นคงอยู่ควยแล้วจึงเป็นเหตุให้ถูกชักจูงหลงไปทางวัฒนธรรมต่างชาติและทำให้วัฒนธรรมไทยเสื่อมโทรมลง

6. สภาพปัญหาทางเศรษฐกิจ สภาพความยากจน และขาดแคลนทรัพยากร เป็นเหตุให้คนมีปัญหาเฉพาะหน้าทางปากทางท้องมากขึ้น จนลืมและไม่สนใจยึดถือศาสนา ความดีงามและวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี หลงทางหันเหวิถีชีวิตไปในทางเสื่อมและอบายมุขมากยิ่งขึ้น บทบาทของวัฒนธรรมจึงไม่ได้มีโอกาสพัฒนาจิตใจและสร้างรูปแบบที่ดีงามของสังคม

7. อิทธิพลทางการเมืองที่แปรเปลี่ยนไปทำให้คนบางกลุ่มบางคณะคิดหาทางทำลายล้างวัฒนธรรมไทยเดิมเสีย และนำเอาวัฒนธรรมอื่นเข้ามา

8. ขาดหน่วยงานที่จะศึกษาค้นคว้า วิจัย ปกป้องรักษา ปรับปรุง พัฒนาและเผยแพร่วัฒนธรรมไทย

9. ประชาชนทั่วไปจำนวนไม่น้อยที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในความสำคัญ ของวัฒนธรรมอย่างแท้จริง ไม่เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมในส่วนที่จะช่วยเสริมการพัฒนาจิตใจ การพัฒนาทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น การพัฒนาสังคม การเสริมสร้างสามัคคี ในหมู่คณะ ความพยายามที่จะเรียนรู้ปฏิบัติ เพื่อสืบทอดวัฒนธรรมอันดีงามของไทย เราจึงลดน้อยลง ความจริงปรากฏขึ้นแล้วว่า ยิ่งพัฒนาทางเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้นเท่าไร ความเคียด ร้อน ความไม่เป็นสุขก็ยิ่งทวีทวีมากขึ้นเท่านั้น

การอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมไทย

วัฒนธรรมมีความสำคัญเพราะเป็นปัจจัยแห่งความเจริญงอกงาม เป็นสิ่งเชิดหน้าชูตา เป็นศักดิ์ศรี และก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในชาติของตน

หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช (2525 : 48) ได้กล่าวถึงการรักษาวัฒนธรรมไว้ว่า

การสืบทอดวัฒนธรรมไทยไม่เหมือนกับสืบทอดมรดกที่เป็นวัตถุ อันได้แก่ การรักษาของเก่าไว้ไม่ให้เปลี่ยนแปลงอย่างเชาพิพิภพ แต่การรักษาสืบทอดวัฒนธรรมนั้น คนในสังคมต้องยอมรับความจริงข้อหนึ่งว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ วัฒนธรรมบางอย่างที่ไม่สามารถปรับให้เข้ากับชีวิตของคนในสังคมได้สูญไป ฉะนั้น จึงต้องรักษาสืบทอดวัฒนธรรมที่สามารถปรับให้เข้ากับสังคมอย่างไทย ๆ ได้

ต่อมาคณะรัฐมนตรีได้กำหนดแนวทางในการรักษาส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมสำหรับหน่วยงานของรัฐ เอกชน และประชาชน ได้ยึดถือเป็นหลักในการดำเนินงานทางวัฒนธรรมร่วมกันดังนี้ (คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ 2529 : 4-6)

1. ควรส่งเสริมให้มีการวางแผนวัฒนธรรม ทั้งเป็นแผนระยะยาว แผนระยะสั้น แผนระดับชาติ และแผนระดับท้องถิ่น เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ
2. ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการประสานแผน และระดมสรรพกำลังด้านทรัพยากร เพื่อการพัฒนาวัฒนธรรมระหว่างหน่วยงานของรัฐ เอกชน และระหว่างประเทศ
3. ในการวางแผนพัฒนาวัฒนธรรม ไม่จำกัดอยู่แค่เฉพาะการทำนุบำรุงรักษามรดกทางวัฒนธรรมเพียงอย่างเดียว การพัฒนาคนให้มีความรู้ความเข้าใจ ความตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรม มีความคิดริเริ่ม และมีคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมแก่ยุคสมัยก็เป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง

และในการพัฒนาวัฒนธรรมทั้งแค่นี้เป็นต้นไป มีความต้องการเน้นหนักเป็นพิเศษที่จะให้สมาชิกในสังคมไทยมีความรู้ ความเข้าใจ และมีการประพฤติปฏิบัติถูกต้องทั้งใน เรื่องวัฒนธรรมประจำชาติโดยส่วนรวม และวัฒนธรรมท้องถิ่นในเรื่องต่อไปนี้

1. การเลี้ยงดูอบรมเด็กในครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของสมาชิกในครอบครัว สมาชิกในสังคม และชนต่างชาติ

2. การทำงาน การประกอบอาชีพ และการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
3. ความสะอาด สุขภาพอนามัย สิ่งแวดล้อม อาหาร โภชนาการ และยา
รักษาโรค
4. ภาษาไทย การสื่อความ และวรรณกรรม
5. การบันเทิง การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจ และสุขภาพจิต
6. การอนุรักษ์และพัฒนามรดกทางวัฒนธรรม ทั้งทางค่านิยม และค่านิยม
เช่น ศิลปกรรมค่านิยมการกรรม สถาปัตยกรรม จิตรกรรม วรรณกรรม คุริยางคศิลป์
นาฏศิลป์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ แหล่งประวัติศาสตร์ ความสุภาพอ่อนน้อมความมีน้ำใจ
7. การรักษาภาพลักษณ์ ชื่อเสียง และเกียรติภูมิของวัฒนธรรมไทยในชุมชนโลก
8. การสร้างสรรค์และการแสวงหาความรู้ ความเจริญของงานทางวิชาการ
และการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับสังคมไทย
9. ศาสนาประจำชาติ ศาสนาที่ค้ำจุนในประเทศไทย ปรัชญา ระเบียบวินัย
ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม และความเป็นไทย
10. สถาบันกษัตริย์ การเมือง การปกครอง อุทิศการดีและความมั่นคงของ
ชาติ

ส่วนนิพนธ์ สุขสวัสดิ์ (2520 : 4) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า วิธีการส่งเสริม
วัฒนธรรมนั้น ควรจะ

1. ส่งเสริมทางจิตใจ คือ เพ่งเล็งถึงปัญหาทางจิตใจที่เกี่ยวข้องกับคตินิยม
เนติกรรม วัตถุประสงค์และสัทธรรม
2. ส่งเสริมทางศิลปกรรม คือ ทำศิลปกรรมให้มีความเจริญก้าวหน้า โดยมีความ
หมายและความเจริญในทางคตินิยม เนติกรรม วัตถุประสงค์ และสัทธรรม
3. ส่งเสริมทางวรรณกรรม คือ ทำวรรณกรรมให้สูงค่าทั้งในด้านความไพเราะ
กินใจและให้ประโยชน์
4. ส่งเสริมทางระเบียบประเพณี คือ ทำระเบียบประเพณีประจำชาติให้มีความ
หมายในทางกิจการ

เต็มศิริ บุญยสิงห์ (อ้างใน ไพบูลย์, 2525 : 247) ได้กล่าวถึงวิธีการ

ส่งเสริมและฟื้นฟูวัฒนธรรมไว้สรุปได้ ดังนี้

1. กิจกรรมใดก็ตามที่เป็นการส่งเสริมความสามัคคีจะช่วยให้ส่งเสริมกิจกรรมนั้น
2. กิจกรรมใดก็ตามที่เป็นการส่งเสริมความเสมอภาค ความเป็นธรรมในสังคมจะช่วยให้ส่งเสริมกิจกรรมนั้น
3. กิจกรรมใดก็ตามที่เป็นการส่งเสริมค่านิยมที่ดีจะช่วยให้ส่งเสริมกิจกรรมนั้น
4. กิจกรรมใดก็ตามที่เป็นการส่งเสริมคุณธรรมจะช่วยให้ส่งเสริมกิจกรรมนั้น
5. กิจกรรมใดก็ตามที่เป็นการส่งเสริมทำให้เกิดการพัฒนาโดยทั่วไปก่อให้เกิดสันติสุข และเป็นนันทนาการที่เหมาะสมควรช่วยกันหรือฟื้นฟูขึ้นมา

สัมพันธ์ ทองสมัคร (2528 : 4) ได้กล่าวถึง วัฒนธรรมไทยบางประการจะยกอนุรักษ์ กล่าวคือ จะต้องรักษาไว้ แต่บางประการจะคงพัฒนาให้สอดคล้องกับการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน การอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมไทยจึงควรจะเป็นไปตามหลักการดังต่อไปนี้

1. วัฒนธรรมเป็นมรดกของสังคมที่คนในสังคมนั้นต้องเรียนรู้ จึงเป็นหน้าที่ของทุกคนและทุกหน่วยงานที่จะต้องช่วยกันบำรุงรักษา และพัฒนากันไป
2. วัฒนธรรมเป็นลักษณะเฉพาะของคนในชาติ ก่อให้เกิดเอกลักษณ์ศักดิ์ศรีสามัคคี มั่นคง เป้าหมายใหญ่ของงานวัฒนธรรม คือ การร่วมสร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้นภายในชาติ
3. วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิต วัฒนธรรมจึงมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาจิตใจบุคคลพัฒนาสังคมและประเทศชาติ
4. วัฒนธรรมไม่คงที่ เพราะถ้าคงที่ก็ไม่เป็นวัฒนธรรม เช่นเดียวกับน้ำในสระ ถ้าปล่อยไว้เฉย ๆ ก็อาจจะเหือดแห้ง แต่ถ้ามีการระบายถ่ายเทก็จะทำให้น้ำสะอาด เพราะฉะนั้น ข้อสำคัญก็คือจะต้องรู้จักปรับปรุงดัดแปลง ประยุกต์ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมของเรา นั่นคือ ต้องยึดเอาวัฒนธรรมของเราเป็นหลัก เลือกเอาเฉพาะแต่ส่วนดีเข้ามาปรับปรุงแก้ไขเข้ากับวัฒนธรรมของเรา

5. เรื่องของวัฒนธรรมมักจะเพ่งมองไปถึงอดีต เรื่องของอดีตมีอยู่ 2 วิธี คือ เก็บไว้เพื่อรู้ทางหนึ่งกับเก็บไว้เพื่อใช้อีกทางหนึ่ง วัฒนธรรมไทยในอดีตหลายประการ นำมาใช้ไม่ได้ในสมัยนี้ แต่ถ้าเก็บไว้เพื่อเรียนรู้ก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษา ประวัติความเป็นมาในอดีต การเรียนรู้อดีตเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้ทุกคนเกิดความภาคภูมิใจและหวงแหนความเป็นชาติ

6. ในสภาพความเป็นจริง ชาวชนไทยไม่ได้สลัดทิ้งวัฒนธรรมไทยแต่ประการใด โดยทั่วไปทุกคนอยากรู้ อยากรู้ เห็น อยากรู้ เข้าใจ อยากรู้ ปฏิบัติ ถ้าหากทบพวนแนวทางการ เสริมสร้างโดยการวางแผนปฏิบัติการเป็นอย่างดีในแต่ละแขนง แขนงงานมีระบบ ให้ชาวชน ไทยมีส่วนร่วมในการวางแผนในการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมไทยอย่างดีในทุกแขนง

ดังนั้น วัฒนธรรมไทยจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ เป็นอย่างมากที่ทุกคนต้องสนใจและเอาใจใส่ส่งเสริมพัฒนาวัฒนธรรมไทย ซึ่งควรจะได้รับความร่วมมือจากทุก ๆ ฝ่ายดังนี้คือ

1. ครอบครัว เป็นองค์กรที่สำคัญมากในการปลูกฝังและส่งเสริมวัฒนธรรม เพราะครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่เยาวชนได้สัมผัสโดยใกล้ชิดเป็นระยะยาวนาน การปลูกฝัง อบรมสั่งสอนให้เยาวชนในปฐมวัยนั้นกระทำโดยง่าย และสิ่งที่สั่งสอนต่าง ๆ ที่ได้รับในวัย เด็กจะติดแน่น ทั้งนี้เพราะวัยเด็กยังมีประสบการณ์น้อย ประการสำคัญที่สุด พ่อแม่ต้องประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูก

2. กลุ่มเพื่อน จะมีอิทธิพลมากเมื่อเด็กเข้ามาสู่ระบบโรงเรียน โดยเฉพาะ เมื่อถึงวัยรุ่นนั้นก็มักจะยึดถือเพื่อนเป็นใหญ่ ชอบเลียนแบบทำตามอย่างเพื่อน ฉะนั้น เด็กก็จะ ได้รับทั้งสิ่งที่ดีและไม่ดีจากเพื่อนได้โดยง่าย

3. สถาบันการศึกษา นับตั้งแต่โรงเรียนในระดับประถม มัธยม และอุดมศึกษา ครู-อาจารย์ จะมีบทบาทสำคัญมากในการอบรมสั่งสอน เพราะในบางครั้งเด็กจะเชื่อฟัง ครู-อาจารย์มากกว่าพ่อแม่เสียอีก ดังนั้น โรงเรียนหรือสถานศึกษาต้องหมั่นอบรม คุ้ยแเอาใจใส่ รวมทั้งจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมไทย และประการสำคัญ ครู ต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กโดยสม่ำเสมอ

4. กลุ่มศาสนา ประเทศไทยมีหลักกวีสารค่าความเป็นมาและวิถีการอยู่บนรากฐานของศาสนา พระสงฆ์จะเป็นตัวแทนสืบทอดศาสนาพุทธและนำคำสั่งสอนของพระพุทธองค์

มาเผยแพร่ ฉะนั้น พระสงฆ์จึงถือเป็นองค์กรสำคัญในการปลูกฝังและส่งเสริมวัฒนธรรมไทยแก่ประชาชนและเยาวชนทั่วไป

5. สื่อมวลชน ซึ่งได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ ในสภาพสังคมปัจจุบันนับว่ามีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการปลูกฝังและส่งเสริมวัฒนธรรมไทยแก่เยาวชน ทั้งนี้ เพราะพ่อแม่ผู้ปกครองต้อง ออกนอกรบ้านเพื่อประกอบอาชีพจึงไม่มีเวลา เอาใจใส่อบรมลูกเท่าที่ควร ดังนั้น เวลาว่างส่วนใหญ่ของเด็กจึงขึ้นอยู่กับสื่อสารมวลชน

จะเห็นได้ว่าการที่จะส่งเสริมวัฒนธรรมให้โดยผลดีขึ้น ควรส่งเสริมทั้งวัฒนธรรมทางด้านวัตถุและจิตใจควบคู่กันไป หน้าที่หลักในการส่งเสริมพัฒนาวัฒนธรรมไทยควรจะเป็นของทุกคนในชาติ มิใช่มุ่งแต่จะให้หน่วยงานของรัฐหรือ เอกชนทำหน้าที่โดยขาดความร่วมมือจากประชาชนซึ่งเป็นผู้ที่จะประพฤติปฏิบัติตนในการฟื้นฟูรักษา และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของชาติได้ดียิ่งขึ้น เพื่อให้วัฒนธรรมไทยคงอยู่คู่ชาติไทยสืบไปชั่วกาลนาน

การศึกษากับการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมไทย

รัฐบาลได้กำหนดนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้น เพื่อให้การอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นแนวทางให้หน่วยงานของรัฐบาลและเอกชนได้ปฏิบัติอย่างมีเป้าหมาย ที่สอดคล้องตรงกันดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2525 ข : 2-3)

1. ส่งเสริมการรักษาวัฒนธรรมไทยทุกด้านให้เจริญด้วยการศึกษาวิจัยฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมไทย ให้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับแก้ปัญหาการดำเนินชีวิต การพัฒนาประเทศด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการป้องกันประเทศ ป้องกันการทำลายวัฒนธรรมและศาสนา และทำนุบำรุงศาสนาให้บริสุทธิ์เพื่อ เป็นหลักในการพัฒนาจิตใจ

2. เผยแพร่วัฒนธรรมไทยทุกด้านนำไปสู่ประชาชนถึงขั้นปฏิบัติให้แพร่หลายยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ กระทั่งถึงความสำคัญของวัฒนธรรมที่มีต่อเอกลักษณ์ ศักดิ์ศรี ความสามัคคี และความมั่นคงของชาติ ตลอดจนเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ

3. ส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านและวัฒนธรรมของกลุ่มชนในท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจ เห็นคุณค่าและยอมรับวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมอันจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุขในชาติ และมีความรักหวงแหนวัฒนธรรมไทยยิ่งขึ้น

4. สนับสนุนส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับต่างประเทศ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ รวมทั้งรู้จักเลือกสรรวัฒนธรรมของต่างชาติที่เผยแพร่เข้ามาในประเทศไทยหรือผลจากการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม โดยนำมากลั่นกรองปรับปรุงคัดแปลงให้เหมาะสมกับวิธีการดำเนินชีวิตของคนไทย และความมั่นคงปลอดภัยของชาติ

5. สนับสนุนส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐและเอกชนที่ดำเนินงานด้านวัฒนธรรมได้ประสานงานกันอย่างใกล้ชิด โดยการระดมสรรพกำลังทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมให้มั่นคงเป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตของประชาชน ตลอดจนร่วมกันแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม เพื่อให้วัฒนธรรมมีบทบาทสนับสนุนการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง

การอนุรักษ์วัฒนธรรมและการสืบทอดวัฒนธรรมนี้ การศึกษาจัดเป็นวิธีการและเป็นเครื่องมือที่ดีและเหมาะสมที่สุดในการทำนุบำรุงรักษา การศึกษานอกจากจะนำมาซึ่งการประชิษุติคคนวัฒนธรรมใหม่ ๆ แล้วยังเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่คนในสังคมอีกด้วย จุดมุ่งหมายของการศึกษาจึงเป็นไปเพื่อพัฒนาวัฒนธรรมเป็นสำคัญ พินีสันนาคินทร์ (2521 : 13-16) ได้กล่าวถึงหลักการอันเป็นจุดมุ่งหมายของการศึกษาไว้

4 ประการดังนี้

1. การศึกษาเป็นการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม (education as transmission of cultural heritage)
2. การศึกษา คือ การคลี่คลายคุณสมบัติที่มีอยู่ในตัวคนออกมาให้เป็นประโยชน์ต่อตัวเขาเอง (education as unfolding)
3. การศึกษาเป็นการฝึกวินัยทางจิตและเสริมสร้างคุณธรรม (education as training of mental discipline)
4. การศึกษา คือ การสร้างความเจริญงอกงามให้แก่บุคคล (education

as growth)

การอนุรักษ์และการสืบทอดวัฒนธรรมไทยจะต้องใช้การศึกษาเป็นพื้นฐาน ซึ่งควรจะทำในลักษณะ 3 ประการ คือ

1. ต้องสอนให้ เห็นถึงความสำคัญและคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อเป็นพื้นฐานก่อนที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมไทยส่วนรวม
2. ต้องชี้ให้เห็นว่า เรา สริมสร้างและสืบทอดวัฒนธรรมไทยไปเพื่ออะไร
3. เราจะมีวิธีอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมไทยอย่างไร

ดังนั้น ในการพัฒนาวัฒนธรรมให้เจริญงอกงามนั้นจะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและเสริมสร้างให้เหมาะสมกับยุคสมัยตลอดจนสภาพสังคม วัฒนธรรมจะต้องไม่คงที่ อยู่แต่เพียงจุดใดจุดหนึ่ง แต่ควรจะก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง การอนุรักษ์วัฒนธรรมจึงมิใช่เป็นเพียงแต่การรักษาของเก่าให้คงอยู่ แต่จะต้องปรับปรุงให้สิ่งเก่า ๆ นั้น ประสานสัมพันธ์กับวัฒนธรรมใหม่ ๆ อีกด้วย เพื่อความเหมาะสมกับสภาพของสังคมยุคใหม่ เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นของวัฒนธรรมอันดีงามอื่น ๆ ต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย มีดังนี้

ประพิทร์พรหม โพธิ์กระจำจ (2521) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "บทบาทในด้านการสอน การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม และการถ่ายทอดรักษาศิลปวัฒนธรรมของสถานบันอุดมศึกษาเอกชน" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงบทบาทของสถานบันอุดมศึกษาเอกชนในด้านการสอน การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม และการถ่ายทอดรักษาศิลปวัฒนธรรม กลุ่มตัวอย่างเป็นอาจารย์ที่สอนประจำในสถานบันอุดมศึกษาเอกชน 10 แห่ง ในปีการศึกษา 2520 จำนวน 227 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม มาตราส่วนประมาณค่า ผลการวิจัยพบว่า สถานบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่มีปริมาณของบทบาทที่เป็นจริงในด้านการสอน การวิจัย และการถ่ายทอดรักษาศิลปวัฒนธรรมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนบทบาทในด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคมอยู่ในระดับต่ำ และอาจารย์ส่วนใหญ่ของสถานบันอุดมศึกษาเอกชนมีความคาดหวังต่อบทบาทในด้านต่าง ๆ ดังกล่าว

สูงกว่าความเป็นจริง นอกจากนี้ยังพบว่า อายุของสถาบันไม่มีอิทธิพลต่อหมวดหมู่ที่เป็นจริงของสถาบันอุดมศึกษาด้านใด ๆ ทั้งสิ้น

วิระวรรณ อามระคิษ (2522) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตกรุงเทพมหานคร ใน 10 เรื่องคือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูแก่เวทีกความมีระเบียบวินัย ความเสียสละ ความอดทน ความยุติธรรม ความอดุสาหะ การประหยัด การออมทรัพย์และการเคารพผู้อาวุโส กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนในโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนสาธิต รวม 6 โรงเรียน จำนวน 445 คน เป็นชาย 206 คน หญิง 239 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ เครื่องมือวัดค่านิยมและแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่าระดับการศึกษาและอาชีพของบิดามารคามีผลให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกตามเพศปรากฏว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมไม่แตกต่างกัน และพบว่า นักเรียนที่มีบิดามารคามีรายได้ อาชีพ การศึกษา การเลี้ยงดูบุตร ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมแตกต่างกัน

รัชนิกร เศรษฐโร และคณะ (2523) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "สภาพและปัญหาสังคมเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสภาพและปัญหาสังคม เศรษฐกิจและความคิดเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มตัวอย่างได้จากเยาวชนโสศอายุตั้งแต่ 15-25 ปี ใน 4 จังหวัด คือ อุบลราชธานี ขอนแก่น มหาสารคาม และสุรินทร์ ซึ่งเป็นตัวแทนทั้ง 16 จังหวัด โดยเลือกจากหมู่บ้านระดับการพัฒนาแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ การพัฒนาสูง กลาง ต่ำ จำนวน 240 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับบิดามารดา มีสิทธิที่จะทำการใด ๆ ค่อนข้างทัดเทียมกัน การคบหาเพื่อนต่างเพศยังอยู่ในขอบเขตขนบธรรมเนียมอันดี ความสัมพันธ์ทางเพศอย่างลึกซึ้งก่อนแต่งงานไม่มี และคิดว่าจะแต่งงานเมื่ออายุ 21-23 ปี โดยฝ่ายชายต้องมีอายุมากกว่า

และต้องออกค่าใช้จ่ายในการแต่งงานมากกว่าฝ่ายหญิง 2 เท่า ความร่ำรวยมิใช่สิ่งสำคัญในการเลือกคู่ครอง แต่ความซื่อสัตย์และสุจริต เป็นสิ่งที่เขายกเลือกการแต่งงานยังคงประเพณีท้องถิ่นอยู่ ประเพณีการแต่งงานไหลำกับความสำเร็จครั้งนี้ มีการสู่ขอ มีพิธีแต่งงานทั้งแก่เจ้าชรดคำ มีการรับไหว้ มีการเลี้ยงพระ มีการหมั้น มีการสร้างเรือนหอ มีงานฉลอง และมีการผูกข้อมือ ตามล่ำกับ การดำเนินชีวิตของเขายาวชน ไคยคหลักคุณธรรมทางพุทธศาสนา คือ ความเมตตา กรุณา หลักทำดี ไคยชั่ว ไคยชั่ว ทำกรรมดีโดยไมหวังผลตอบแทน มีความกตัญญู กเวที่ และไม่กล่าวร้ายผู้อื่น ตามล่ำกับ

ชฎาพร พัทธวีร (2525) ไคยทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาในเรื่องการรักอิสระ ความรับผิดชอบ ระเบียบวินัย การเคารพ ระบบอาวุโส การถือพรคพวก การตรงกเวลา การประหยัดมัธยัสถ์ การนิยมไทย การนำเพ็ญประโยชน์ และการพึ่งตนเอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร 8 โรงเรียน เป็นโรงเรียนรัฐบาล 4 โรงเรียน และโรงเรียนเอกชน 4 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 800 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับค่านิยมทางสังคม 10 ประการ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในเรื่อง การเคารพอาวุโส การถือพรคถือพวก การตรงกเวลา การประหยัดมัธยัสถ์ และการนิยมไทย ส่วนในเรื่องการรักอิสระ ความรับผิดชอบ ระเบียบวินัย การนำเพ็ญประโยชน์ การพึ่งตนเองนั้น นักเรียนทั้งสองระดับมีความเห็นที่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้มีผู้วิจัยไคยเสนอแนะว่า โรงเรียนควรจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ใหโอกาสแก่นักเรียนที่ไคยพัฒนาค่านิยมทางสังคม เช่น การจัดตั้งชุมนุมต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ เป็นต้น

บำรุง สุขพรรณ (2525) ไคยทำการวิจัยเรื่อง "บทบาทและผลการปฏิบัติงานของศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมในการเผยแพร่ พื้นฟู พัฒนาความคิดจิตใจและส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นในชนบท" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและประเมินผลโครงสร้างหน้าที่ บทบาทและประสิทธิผลของ การปฏิบัติงานของศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมในการเผยแพร่

ทางความคิด ทศนคติ พื้นฟูจิตใจและวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อประชาชนในชนบท กลุ่มตัวอย่างได้ จากศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรม 51 ศูนย์ ประชากร 1,000 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า ความร่วมมือของประชาชนในการร่วมดำเนินการ เป็นไปอย่างดี เช่น ด้านศาสนา และประเพณี สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน นั้น มีปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานของศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมนั้น ๆ พบว่า ขอให้กำหนดนโยบายที่แน่นอน และควรมีการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ให้มากขึ้น

กมล รอดคล้าย (2526) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับบทบาทของครูภาษาไทยในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมไทย" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูภาษาไทยเกี่ยวกับบทบาทในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมไทย กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นครูภาษาไทย จำนวน 203 คน ที่สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 3 จำนวน 20 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า ผลการวิจัย พบว่า

1. ครูสอนภาษาไทยส่วนใหญ่มีความเห็นในระดับมากที่สุดว่า ควรส่งเสริมนักเรียนให้มีการฝึกมารยาท การจัดตั้งชุมนุมเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมไทย จัดอบรมความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้แก่ นักเรียน รวมทั้งส่งเสริมการเรียนและการทำ งานหมู่ และนำแหล่งความรู้ในชุมชนมาใช้ประกอบการเรียนการสอน
2. ครูภาษาไทยส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยในระดับมากกว่า ควรรวบรวมความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่นจากแหล่งความรู้ในชนบท เข้าร่วมกิจกรรมและงาน ประเพณีต่าง ๆ ของท้องถิ่นและทำความเข้าใจนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ
3. ครูภาษาไทยมีความเห็นด้วยในระดับมากกว่าว่า ควรนำสิ่งประดิษฐ์และ ศิลปหัตถกรรมออกจำหน่ายเผยแพร่ จัดตั้งสมาคมหรือชมรมครูภาษาไทยขึ้น ส่งเสริมให้มีการ พัฒนาศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ส่งเสริมให้เยาวชนเข้ารับการอบรมความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย
4. ครูภาษาไทยมีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุดว่า ควรให้ค่าแนะนำและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชน แสดงความกตัญญูแก่เวทีก่อนุพเพการี มีความเมตตาากรุณาต่อผู้อื่น มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและแต่งกายตามธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทย

นิจพงษ์ ศรีวรรณ (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความต้องการและอุปสรรค

ในการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม 5 สาขา ได้แก่ สาขามนุษยศาสตร์ สาขา ศิลปะ สาขาการช่างฝีมือ สาขาศหกรรมศิลป์ และสาขากีฬาและนันทนาการ ว่านักศึกษา มีความต้องการและมีอุปสรรคในการเข้าร่วมแต่ละสาขามากน้อยเพียงใด กลุ่มตัวอย่างที่ ใช้เป็นนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาระดับสูง ปีที่สองกับครูศาสตราจารย์ปีที่สอง ของกลุ่มวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงใต้ จำนวน 322 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า ผลการวิจัยพบว่า

1. นักศึกษามีความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมสาขา มนุษยศาสตร์อยู่ในระดับมาก ส่วนสาขาอื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง และมีอุปสรรคในการ ร่วมกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมในระดับปานกลาง

2. นักศึกษาชายและหญิงมีความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม แยกต่างกันสองสาขา คือ สาขากีฬาและนันทนาการ สาขาการช่างฝีมือและอุปสรรคในการ เข้าร่วมแยกต่างกันเพียงสาขาเดียว คือ สาขากีฬาและนันทนาการ

3. นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ มี ความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมสาขามนุษยศาสตร์อยู่ในระดับมาก ส่วน สาขาอื่นอยู่ในระดับปานกลาง และมีอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม แต่ละสาขาอยู่ในระดับปานกลาง

4. นักศึกษาที่พักภายในเขตกวิทยาลัยมีความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริม ศิลปวัฒนธรรมสาขามนุษยศาสตร์อยู่ในระดับมาก สาขาอื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง และ นักศึกษาที่พักนอกเขตกวิทยาลัย มีความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมแยกต่างกันอย่าง ไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติ

5. สาเหตุของอุปสรรคอันสำคัญในการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม สาขามนุษยศาสตร์ สาขาศิลปะ และสาขากีฬาและนันทนาการ คือ เวลา ส่วนสาขาการช่าง ฝีมือและสาขาศหกรรมศิลป์ คือ เงิน

พจนันท์ เอี่ยมสำอางค์ (2527) ใ้ทำการศึกษาเรื่อง "ความคิดเห็นของนักศึกษา วิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงใต้ที่มีต่อการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ลักษณะวัฒนธรรมไทยภาคตะวันออกเฉียงใต้ การจัดหลักสูตรและการจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย

ในระดับจังหวัดและวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษา
ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับชั้นสูงปีที่ 2 และปริญญาตรีปีที่ 4 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็น
นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับชั้นสูงปีที่ 2 และนักศึกษาระดับปริญญาตรีปีที่ 4 ในวิทยาลัย
ครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 4 แห่ง จำนวน 655 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามชนิด
มาตราส่วนประมาณค่า ผลการวิจัยพบว่า

1. นักศึกษาทั้งสองระดับมีความคิดเห็นอยู่ในเกณฑ์เห็นด้วยอย่างยิ่ง คือ นับถือ
ผู้มีความประพฤติดีมากกว่าผู้มีเงินและอำนาจ คนทรีไทยพึ่งพิงเพราะ ความขยันหมั่นเพียรนำ
ไปสู่ความสำเร็จในชีวิตและควรส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นพึ่งตนเองมากขึ้น
2. นักศึกษาทั้งสองระดับมีความคิดเห็นอยู่ในเกณฑ์เห็นด้วย คือ ขนบธรรมเนียม
ประเพณีช่วยส่งเสริมให้คนทำดี การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนาจะอยู่ในสังคมอย่างมี
ความสุข ในสังคมไทยการเคารพผู้อาวุโสเป็นสิ่งดี สมควรอย่างยิ่งที่จะคงอนุรักษ์ศิลป
วัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ตลอดไป เพราะเป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์และช่วยสร้างความสามัคคี
ของคนในท้องถิ่น
3. นักศึกษาทั้งสองระดับมีความคิดเห็นอยู่ในเกณฑ์ไม่เห็นด้วย คือ การทำบุญ
ของชาวพุทธคงทำกับพระสงฆ์ อุทิศยามจะนำความสุขความเจริญมาให้ งานพิธีอุปสมบท
เป็นการจัดขึ้นเพื่อพบปะสังสรรค์ญาติมิตร ผู้ชายเป็นผู้นำ ผู้หญิงเป็นผู้ตาม
4. การจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นักศึกษาทั้งสองระดับมีความ
คิดเห็นอยู่ในเกณฑ์เห็นด้วย คือ ควรนำเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นมาสอนในสถานการ
ศึกษามากขึ้น การเรียนการสอนควรจัดในรูปของกิจกรรม นอกจากนี้ยังต้องศึกษาและวิจัย
อยู่เสมอ
5. ความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และการจัด
กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งสองระดับ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมี
สำคัญที่ระดับ .05

อนันต์ พงศ์เสาวภาคย์ (2529) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "คุณลักษณะค่านิยมพื้นฐาน
5 ประการของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดอุทัยธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา
ระดับการปฏิบัติตนตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัด

อุทัยธานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น มีการศึกษา 2528
 ในจังหวัดอุทัยธานี จำนวน 415 คน จาก 4 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ
 แบบสอบถามที่เกี่ยวกับคุณลักษณะค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ จำนวน 55 สถานการณ์ ผล
 การวิจัยพบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีคุณลักษณะในการปฏิบัติตนแตกต่างกันอย่าง
 มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ในเรื่องการพึ่งตนเอง ชยันหมั่นเพียร มีความรับผิดชอบ การ
 ปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนาและความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และไม่แตกต่างกันอย่าง
 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในเรื่องการประหยัดและออม การมีระเบียบวินัยและ
 เคารพกฎหมาย นักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 มีคุณลักษณะในการปฏิบัติตน
 เกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานทั้ง 5 ประการ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
 และนักเรียนที่ผู้ปกครองมีสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน มีคุณลักษณะในการปฏิบัติตน
 เกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย